

Aktuální otázky lidských práv

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

nové vydání Bulletinu Centra pro lidská práva a demokratizaci zahajujeme rozhovorem s generálním advokátem Soudního dvora Evropské unie Michalem Bobkem. Jak hodnotí českou justici a své působení u Soudního dvora EU?

Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková poté přináší zprávy z prosincového zasedání Benátské komise, a to nejen o vývoji v Maďarsku. Následuje reportáž z panelové diskuze, kterou uspořádalo naše Centrum, a která se zabývala současným stavem lidských práv v České republice.

V sekci Mezinárodní trestní spravedlnost vysvětluje Helena Kopecká aktuální rozsudek kambodžského tribunálu, kterým byli dva bývalí vysocí představitelé režimu Rudých Khmerů odsouzeni za genocidu.

Sabina Škrobánková z evropské sekce přibližuje obsah zprávy agentury Evropské unie pro základní

práva, která mapuje projevy antisemitismu v Evropě za uplynulých deset let.

Aneta Boudová ze sekce Mezinárodní politika, byznys a lidská práva se věnuje politické změně v Brazílii, která si na podzim zvolila krajně pravicového prezidenta. Jaké může mít tento politický vývoj důsledky?

V rámci české sekce informuje Zdeněk Nevřivý o úspěchu České republiky, která byla již potřetí zvolena členem Rady OSN pro lidská práva v Ženevě, a přibližuje, jaké má ČR pro své členství v Radě priority.

Příjemné čtení Vám přeje

za Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Jan Lhotský

Obsah

Téma	 3
<ul style="list-style-type: none"> • Rozhovor s Michalem Bobkem, generálním advokátem Soudního dvora EU: Soudit je privilegium, se kterým se pojí odpovědnost • Zvláštní imigrační daň a disenty u ústavních soudů – prosincové zasedání Benátské komise • Stav lidských práv v ČR. S jakými problémy se dnes potýkáme? 	<p>3</p> <p>11</p> <p>15</p>
1) Mezinárodní trestní spravedlnost	 18
<ul style="list-style-type: none"> • Přelomový rozsudek: kambodžští vůdci odsouzeni za genocidu • Soudní procesy s válečnými zločinci v Guatemale • Mezinárodní trestní soud učinil průlomové rozhodnutí týkající se situace v Myanmaru 	<p>18</p> <p>22</p> <p>25</p>
2) Evropský systém ochrany lidských práv	 28
<ul style="list-style-type: none"> • Antisemitismus v Evropě za posledních 10 let: kam směřujeme? • Nelidské a ponižující zacházení na pracovišti poprvé před štrasburským soudem • Rozhodnutí E. S. proti Rakousku opět otevírá diskuzi o hranicích kritiky náboženství 	<p>28</p> <p>31</p> <p>34</p>
3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva	 37
<ul style="list-style-type: none"> • Brazílie si zvolila krajně pravicového prezidenta • Karavany migrantů ze Střední Ameriky hledají lepší a bezpečnější život • Maďarsko mění zákon o univerzitách 	<p>37</p> <p>39</p> <p>41</p>
4) Česká republika a lidská práva	 43
<ul style="list-style-type: none"> • Česká republika a Rada OSN pro lidská práva • Tajná nahrávka soudkyně jako důkaz její podjatosti? • Očkovací povinnost a participační práva dítěte ve sporu rodičů o jeho očkování 	<p>43</p> <p>46</p> <p>48</p>
Monitoring lidskoprávních publikací	51
Redakce Bulletinu	52

Soudní dvůr Evropské unie, autor: Gwenael Piaser, zdroj: flickr.com, CC BY-NC-SA 2.0.

SERVIS PRO ZÁJEMCE O LIDSKÁ PRÁVA NA WEBU CENTRA

Pokud se zajímáte o lidská práva, na webu Centra najdete několik zajímavých stránek, které by vám mohly usnadnit práci. Je zde například seznam letních škol, které můžete letos navštívit, včetně deadlinů, školného a odkazů.

Na webu je i Manuál výzkumu lidských práv s řadou odkazů na užitečné zdroje včetně výzkumných mezinárodněprávních a lidskoprávních manuálů amerických univerzit nebo lidskoprávních blogů.

Více na www.centrumlidskaprava.cz

Téma

Rozhovor s Michalem Bobkem, generálním advokátem Soudního dvora EU:

Soudit je privilegium, se kterým se pojí odpovědnost

Lucie Nechvátalová

Michal Bobek je v České republice známý především tím, že se stal v říjnu 2015 prvním českým generálním advokátem Soudního dvora EU. V odborných kruzích však také proslul svým pestrým zahraničním akademickým působením na nejrůznějších univerzitách, jako je například prestižní univerzita v Oxfordu. Jak hodnotí stav české justice a své působení na Soudním dvoře EU? A co říká na rozhodnutí Soudního dvora ve věci Celmer?

Funkce generálního advokáta je z pohledu českého právního systému netradiční. Jedná se, zjednodušeně, o právního poradce soudu, který má ke konkrétnímu případu zaujmout své nezávislé a nestranné právní stanovisko. Soud se tímto stanoviskem může, ale nemusí při rozhodování případu řídit. K zemím, v nichž u vrcholných soudů generální advokáty využívají, patří například Francie, Belgie či Nizozemí.

Michal Bobek byl jmenován jedním z jedenácti generálních advokátů Soudního dvora EU v říjnu 2015. Před tím vystudoval práva na univerzitě v Praze, studoval však i na mnoha jiných zahraničních univerzitách. Profesionálně pak působil na Nejvyšším správním soudě jako asistent předsedy tohoto soudu a vedoucí Oddělení dokumentace a analytiky a následně dlouhou dobu v zahraničí jako akademik.

Český akademik působící mimo ČR

Pane doktore, posledních téměř deset let působíte v zahraničí. Jaký je Váš vztah k České republice? Stiháte sledovat, co se zde děje v politice a v justici?

Samozřejmě se snažím i z Lucemburku sledovat, co se děje v České republice.

Michal Bobek, generální advokát Soudního dvora [1]

Ptám se, protože pokud žijete delší dobu v zahraničí, alespoň z mé studijní zkušenosti, zapadnete spíše do tamějšího prostředí a sledujete, co se děje tam. Nebo to vnímáte jinak?

U mě je to možná trochu jiné v tom, že v zahraničí žiji již delší dobu a střídám země svého působení. Lokální debatu v daném státě se sice člověk snaží sledovat, nevytváří si však k tamějšímu dění takový blízký vztah. O to pečlivěji pak sledujete situaci v ČR.

Sledoval jste tedy i kauzu H-System, která v nedávné době rezonovala, a zřejmě opět bude rezonovat, českou společností? Různí politici se v souvislosti s ní vyjadřovali, že český soudní systém postrádá kvalitu a lidskost. Vy jste před deseti lety napsal článek, který jste nazval „(R)Evoluce, která se nekonala - justice dvacet let poté“. V něm jste, tedy na rozdíl od politiků konstruktivně, kritizoval stav justice. Myslíte si po dalších deseti letech, že je na aktuální kritice kvality českého soudnictví něco pravdy?

Spis neznám, tudíž mohu těžko komentovat. Jedna věc je prezentace politiků a druhá věc je věc-

Budova Nejvyššího soudu České republiky [2]

ná správnost rozhodnutí. Na první pohled, když jsem si přečetl tiskovou zprávu Nejvyššího soudu a posloupnost těch věcí, to vypadá na vcelku očekávatelné rozhodnutí. Samozřejmě jiný problém je délka řízení a průtahy v něm. Když se člověk podívá na časovou osu toho případu a vidí, že řízení na jednom stupni u vrchního soudu nebo městského soudu trvalo řadu let, tak to problém zajisté je. Ten případ je jistě lidsky nešťastný. Jsou to dozvuky určité doby. A tuto kauzu lze těžko zobecnit jako příklad problémů popisovaných ve Vámi zmiňovaném článku.

Potřebujeme Nejvyšší radu soudnictví?

A pokud bychom se zaměřili na tři konkrétní aspekty, které jste v justici obecně kritizoval? Tedy, že soudci, s ohledem na naši historickou zkušenost, nedokážou kvalitně odůvodnit svá rozhodnutí, pravidla pro výběr soudců jsou nejasná a netransparentní a že Nejvyšší rada soudnictví, která měla zaručit nezávislost justice, není všespásná a může do systému přinést i negativa v podobě uzavření justice? Vidíte v nich po deseti letech nějaký posun?

Začnu-li Vaší poslední otázkou, co se týče samosprávy justice, latinský model správy soudnictví

skutečně dle mého názoru ideální není. Jeho prapůvod je v Itálii, odtamtud putoval do Francie, Španělska, Portugalska, a dále, hlavně v devadesátých letech, se skrze Radu Evropy a částečně za podpory EU, řekněme, „prodával“ do států střední a východní Evropy jako systémové řešení nezávislosti justice.

Podstatou tohoto modelu je silná rada soudnictví, na kterou jsou přeneseny veškeré personální otázky, kárná agenda, technická správa justice, financí a dalších věcí. Taková rada je tvořena pouze či především soudci. Ti však sami o sobě nejsou nezbytně pro správu justice „technicky“ kvalifikovanější než ministerští úředníci. Ve zmiňovaných státech to často vede k tomu, že se justice stává tak trochu klubem, který přestává komunikovat s vnějškem. A k tomu se navíc ve střední a východní Evropě přidal specifický aspekt přechodů k demokracii s určitým personálním substrátem. Není žádným tajemstvím, že například na Slovensku a v Maďarsku byly tamní rady soudnictví ovládnuty určitými justičními skupinami, které své pravomoci využívaly, eufemisticky řečeno, k nestandardním krokům.

Základní otázka, kterou si bohužel nikdo moc u podobných „polotovarových“ produktů neklade, by měla znít „co chceme, aby daná rada dělala“, a ni-

Předseda Nejvyššího soudu, ministr spravedlnosti a bývalý předseda Nejvyššího správního soudu (zleva) [3]

koliv „měli bychom to mít, protože to mají tam či onde“. Bezmyšlenkovité převzetí podobného modelu silné latinské rady vede k vytvoření moci soudní jako složky ve státě. Generuje to silnou moc soudní, ve smyslu organizované, a někdy i politické, moci. Negeneruje ale příliš nezávislé jednotlivé soudce, ve smyslu silných osobností.

Naopak systémy třeba severského či angloamerického kruhu jsou postaveny na tom, že do popředí staví nezávislého a nestranného soudce, ale nemají potřebu vytvářet moc soudní coby organizovanou moc politickou. Tam je přístup k soudcovské reprezentaci trochu odlišný. Jednotlivé výbory či sdružení soudců či institucionalizace soudcovského hlasu pochopitelně existují, ale primárně pro řešení konkrétních, vymezených parciálních problémů, jako je kupříkladu výběr soudců, zabezpečení technické správy justice, apod.

Já osobně jsem zastáncem spíše druhého zmiňovaného přístupu, tedy snahy o řešení a ex post podchyzení konkrétních problémů. Myslím tím, že se má definovat problém a pak se má hledat institucionální řešení. Nejsem tedy zastáncem ex ante justičního korporativismu, založeného na tom, že se zřídí instituce, pak se rychle rozdělí funkce, a teprve pak se začne hledat, co a proč by to vlastně mělo dělat.

Jinou otázkou je dlouhodobá reprezentace justice. Ta zde skutečně chybí. Ale mám na mysli reprezentaci ve smyslu zachování institucionální paměti a někoho, kdo bude komunikovat s vládou, ministerstvem, prezidentem a bude záležitosti týkající se justice hodnotit a upozorňovat, že určité návrhy už tady byly a neosvědčily se. Vše je o vyva-

žování zájmů a komunikaci mezi různými aktéry. Ze strany justice ale není potřeba si nárokovat řadu kompetencí. Je jen potřeba, aby měla hlas a mohla se nějakým způsobem vyjádřit.

Chápu to správně, že ani po těch deseti letech od napsání Vašeho článku si nemyslíte, že jsou zde podmínky pro vznik Nejvyšší rady soudnictví, resp. pro soudní samosprávu?

Pokud je pod „nejvyšší radou soudnictví“ myšlen onen silný latinský model, pak skeptickým zůstávám. Pokud je pod stejnou institucionální nálepkou myšlena typově slabší instituce, která by zosobňovala vizi, hlas a paměť justice, pak bych si určitě něco podobného představit dovedl. Taková rada soudnictví by se vyjadřovala k aktuálním problémům, muselo by jí být nasloucháno, měla by i možnost iniciativy a spolurozhodování, ale neměla by výslovně tvrdé kompetence ve smyslu samostatného rozhodování bez ohledu na legislativu a exekutivu. Problém je, že takové nastavení by znamenalo spíše práci a méně funkcí. A pokud je něco primárně o práci, ne o funkcích, většinou nám rapidně klesá zájem o věc samotnou.

Pokud vnímáte Nejvyšší radu soudnictví jen jako určitý hlas justice, nemyslíte si, že v nynějším nastavení, v němž za justici vystupují předseda Ústavního soudu a předsedové nejvyšších soudů, a tedy hlas justice slyšet je, by byla Nejvyšší rada soudnictví s Vámi navrhovanými parametry zbytečná?

Nakolik může předseda Ústavního soudu mluvit za justici, je asi otázkou debaty. A zdůrazňuji debaty systémové a ústavní, nikoliv osobní. Pokud jde o předsedy obou nejvyšších soudů, jejich hlas jistě slyšet je, ale je to velmi závislé na osobách a osobnostech, které v daný okamžik na daných postech sedí. Kvůli zavedení funkčních období všichni dříve či později odejdou, a justice tedy začne trpět tím stejným syndromem jako politika, pouze v delším časovém horizontu.

Další aspektem je, že komunikace mezi nejvyššími funkcionáři justice a prezidentem či ministrem spravedlnosti představuje komunikaci „vrchnosti“ s „vrchností“. Rady soudnictví mohou z toho pohledu poskytnout určitý prvek vnitřní legitimacy a reprezentace i z nižších složek justice, které se skrze nominaci nebo volbu také spolupodílí na správě justice.

Navíc i osoby z dalších právních profesí, typicky advokáti, státní zástupci či třeba daňoví poradci, se mohou spolupodílet na správě justice. Ačkoliv uvedený přístup u nás nemá tradici, pokud se podíváte typicky do angloamerického světa, advokátní komory jsou výraznými aktéry ve spoluprávě justice či vybírání soudců. Tyto skupiny skutečně vnímají, že prestiž justičního systému a jeho dobré fungování je v jejich nejlepším zájmu. A proto se na něj snaží mít pozitivní vliv.

V justici je stále prostor pro zlepšení

A pokud bychom se dále zaměřili na výběr soudců? Bývalý ministr spravedlnosti vydal instrukci týkající se právě výběru soudců, ohledně níž se zvedla vlna kritiky. Nynější ministr spravedlnosti odložil účinnost této instrukce s tím, že se bude snažit zavést změnu ve výběru soudců formou novely zákona. Jak tuto situaci hodnotíte Vy?

Nezbývá než doufat, že se nad výběrem soudců někdo konečně koncepčně zamyslí. Chybí transparentní, jasná a předvídatelná kritéria pro výběr soudců, stejně jako pravidla pro jejich kariérní postup. Vše se odehrává na úrovni jednotlivých krajských soudů, přičemž některé jsou osvědčenější než jiné. Problém pak byl zostřen novým zákonem o soudech a soudcích z roku 2002 a jeho novelami. Jednou ze změn této vlny bylo zvýšení věku nutného pro jmenování soudcem na třicet let, což samozřejmě nastartovalo určité sociologické změny.

Soudní síň [5]

Ministr spravedlnosti Jan Kněžínek (vlevo) [4]

Ve výběru soudců můžeme mít obdobu klasického germánského modelu, v němž vystudujete fakultu, následně si odsloužíte refendariát, pak složíte druhou státní zkoušku a poté vstupujete na základě zkoušek do justice, v níž jste na doživotí. Nejprve se může jednat o jmenování dočasné, podmíněné, které se v těchto systémech také objevuje, ale vstup do justice není omezen věkem, nýbrž získáváním uvedených kvalifikací.

Existuje také angloamerický model. Ten je „živen“ pouze či především laterálními pohyby do justice, tedy z jiných právních profesí. Nejdříve jste advokát, státní zástupce či vysoký státní úředník, takže máte za sebou tak deset až dvacet let praxe. Váš profil je známý a čitelný. Ve výběrovém řízení Vám proto nemusí ukazovat obrázky, zda vidíte kolečko, kroužek nebo motýlka. Kritéria výběru jsou nastavena jinak.

Problém je, že když v našem původně čistě germánsky kariérním systému stanovíte věkovou hranici na třicet let, ocitnete se v Zemi nikoho, mezi jedním a druhým modelem, aniž byste však definovala, koho v justici chcete. Sociologicky to pak vede k tomu, že soudci se nestávají ti nejlepší právníci po škole, ale ti, kteří si talár takříkajíc vysedí. Protože jednoduše řečeno, pokud jste dobrá, proč byste seděla na nějakém soudě šest až deset let za minimální plat a doufala, že se pro Vás možná jednou uvolní místo? A na druhou stranu takový sys-

Michal Bobek na výroční konferenci Nejvyššího správního soudu [6]

tém není transparentně otevřen pro osoby, které by měly zájem o práci soudce v pozdějším věku.

To jsou problémy posledních přibližně dvaceti let. Klíčovou otázkou je opět, jaké typy soudců chceme generovat, a podle toho lze pak uspořádat příslušné procesy i podmínky. U nás pejsek s kočičkou vařili dort a průběžně tam přihazují tu více, tu méně stravitelné ingredience. A výstupem je guláš.

Také jste kritizoval, že soudci, v souvislosti s naší historickou zkušeností, nedokážou kvalitně zdůvodnit svá rozhodnutí a tváří se, že souzení je „hodnotově prosté nalézání práva“. Myslíte si, že v dnešní době soudci zvládnou jasně vyjádřit důvody svého rozhodnutí, i se zohledněním hodnot, které do něj promítli?

Při souzení dříve či později narazíte na otázku hodnot. Pak je to o přístupu a odvaze každého soudce. Soudit je zvláštní privilegium, se kterým se ale pojí odpovědnost. Lze se jen těžko omezit na tvrzení,

že právní předpis vše zná, vše z něj vyplývá a na co nedává odpověď, o tom nerozhodujete. Do rozhodování se tak vždy bude promítat Vaše hodnotové nastavení. A bylo by skvělé, kdyby soudce, v podmínkách liberálního demokratického státu, necítil potřebu předstírat, v lepším případě před světem, v horším případě sám před sebou, že takové hodnotové volby nečiní. Naopak je vhodné, když řekne, co a proč si myslí, a důvody pro toto své rozhodnutí otevřeně vysvětlí.

A myslíte si, že v dnešní době takto čeští soudci postupují?

Někteří ano, někteří ne. Sociologicky či psychologicky zajímavé jsou pak selektivní přístupy stejné osoby v různých případech či různých typech kauz. Nelze ale paušalizovat.

Z akademika nejmladším generálním advokátem Soudního dvora

U Soudního dvora EU jste nejmladším členem, a to poměrně jasně nejmladším. Nepocítil jste někdy, že by Vás kolegové brali s nadhledem či nerespektovali právě z důvodu nižšího věku?

To je otázka, kterou byste měla položit spíše těm kolegům. Osobně jsem to nezaznamenal. Kolegové mohli určitě mít fázi určitého počátečního oťukávání, ale to je asi případ u každého nováčka. Přišlo mi, že na Soudním dvoře to berou opravdu věcně, podle toho, jaké máte výstupy.

Samozřejmě chápu, na co míříte. Dobře si vzpomínám, jak se na vnitrostátní úrovni mediálně řešilo, že jsem „mladý, nezkušený a drzý“. Ale na Soudním dvoře jsem nic podobného nezaznamenal. Nezaregistroval jsem tedy, že bych byl diskriminován z důvodu věku (*smích*).

Na Soudní dvůr jste přicházel z akademického prostředí. Předpokládám, že jste dost spolupracoval se studenty, a byla to tedy více společenská práce.

Máte pravdu, ale to je asi bohužel riziko akademické práce, že se občas těm studentům nevyhnete. Vaše otázka mi trochu připomněla knihu Nevídaní akademikové od Terryho Pratchetta a dialog, který tam spolu vedou dva postarší profesori na hlavní univerzitě Zeměplochy, že ta univerzita by vlastně

Členové Soudního dvora [7]

byla naprosto úžasné místo k životu, kdyby tam stále neobtěžovali ti studenti (*smích*).

Chtěla jsem se spíše zeptat na společenský prvek ve Vaší předchozí a v nynější práci. Podstatou činnosti generálního advokáta je především analyzování případů a psaní stanovisek, což se zdá v porovnání s akademií méně společenská práce. Vyhovuje Vám po těch třech letech spíše tento typ práce na Soudním dvoře nebo Vám chybí univerzitní prostředí?

Pro mě to nebyl takový ostrý přerod, při němž se najednou z kontaktu se stovkami studentů dostanete do izolace. Měl jsem již před tím v Oxfordu i Bruggách nastavený určitý režim, ve kterém výuky nebylo tolik. Měl jsem dostatek času na psaní. Nebylo to tedy jako v ČR, kde se očekává, že každý bude učit nějakých dvacet hodin týdně a přitom ještě publikovat skvělé články v impaktovaných časopisech, což je ještě větší fantasy než ten Terry Pratchett.

V jednom z Vašich článků, v němž jste psal o vztahu Soudního dvora a generálních advokátů, jste

uvedl, že generální advokáti jsou ti, kteří mají říkat Soudnímu dvoru nepohodlné pravdy. Přistupujete takto ke své funkci?

To záleží na konkrétní věci, nejde to říci obecně. V tom článku, na který narážíte, jsem použil metaforu, že každý dobrý král musí mít šaška i kata. Šaška má jako sebereflexi. Tím prosím netvrdím, jak jsem se bohužel někde poté také dočetl, že ideální generální advokát je šašek. Ta metafora byla trochu hlubší. Generální advokát je ve skutečně unikátní pozici, z níž mluví přímo k soudu, je mu nasloucháno, ale přitom je naprosto nezávislý a v zásadě, samozřejmě v jistých limitech, si může říkat, co chce.

Záleží na každém generálním advokátu, jak svoji funkci konkrétně vnímá. Říkat Soudu nepohodlné pravdy ale určitě není cílem samo o sobě. Máte kauzy, v nichž není téměř žádná prejudikatura a Vy skutečně objevujete. V tomto případě nepotřebujete být k nikomu kritický, protože není k čemu být kritický. Je to pole neorané a nikdo před Vámi k dané věci nic neřekl. Je pak také řada kauz, troufám si říct polovina, ve které není o korektní odpovědi

sporu, ať již za aplikace stávající judikatury či její mírné modifikace. Ale jsou i případy, v nichž již existuje prejudikatura a vy zaujmete stanovisko, že je potřeba ji nějakým způsobem odlišit, zúžit či úplně opustit. Zde musíte být kritický a přesvědčivý. V těchto případech se snažíte králi nastavit zrcadlo a říci, že z určitých důvodů ten dosavadní přístup není správný.

Situace v Evropě

Na konci července 2018 se Soudní dvůr vyjádřil k otázce předávání osob do Polska, konkrétně ve věci Artura Celmera, přičemž naznačil, že v Polsku nefunguje právní stát. V polovině října 2018 také předběžným opatřením vyhověl žádosti Evropské komise, aby až do jeho konečného rozhodnutí o polské reformě bylo pozastaveno uplatňování zákonů, které se týkají snížení důchodového věku soudců polského Nejvyššího soudu. Jaký máte názor na to, jakým způsobem se vyvíjí situace v Evropě, především v Polsku a Maďarsku?

V souvislosti s těmito zeměmi bych se nerad jakkoliv vyjadřoval, neboť na Soudní dvůr napadly další věci, a to i mně, které se jich týkají.

A mohl byste se vyjádřit alespoň k rozhodnutí Soudního dvora ve věci Artura Celmera?

Osobně se dokážu více ztotožnit s názorem velkého senátu než se stanoviskem generálního advokáta. V daném případě, který se týkal předávání osob na základě evropského zatýkacího rozkazu do jiného členského státu, šlo o souhru dvou rovin – obecné a individuální. A dále také o to, co, jak a do jaké míry má vnitrostátní soudce v obdobných případech ověřovat.

Problémem první, obecné roviny je, na jaké úrovni nebo podle jakého měřítko máte situaci v dožadujícím členském státě zkoumat. Má to být podezření, odůvodněné podezření, nebo to musí být jistota? Má se zkoumat, zda dochází pouze k závažným porušením, nebo stačí, že dochází k „běžným“ porušením? Musí se jednat o porušení pouze článku 3 Evropské úmluvy o lidských právech, nebo může jít i o jiná základní práva?

Druhou, neméně ožehavou otázkou pak je, co má být posuzováno v té individuální rovině? Když je

Předseda strany Právo a spravedlnost
Jarosław Kaczyński [8]

celý systém shledán problémový, dává smysl posuzovat individuální úroveň? V individuální rovině, konkrétně dle čl. 15 odst. 2 předmětného rámcového rozhodnutí, máte jako dožadovaný soud komunikovat s tím dožadujícím ohledně řady různých detailů případu, jako například o podmínkách podmíněného propuštění či vězení, do něž bude předáván umístěn. Jedná se tedy především o praktické otázky předávání. Lze ale podobné ustanovení bez dalšího aplikovat na zkoumání individuální roviny vlády práva a spravedlivého řízení? Budete kupříkladu jako irská soudkyně vrchního soudu požadovat po polském soudu, aby Vám odpověděl, zda se cítí nezávislý, nebo aby Vám dal záruky, že je polský systém funkční? Jak je něco takového proveditelné a k jakým výsledkům to povede?

Zobecně, lze logiku podobného testu, vytvořeného původně pro lidskoprávní záruky v jednotlivých případech vydávání/předávání, bez dalšího použít na systémové problémy právního státu? Nestanoví

se podobným postupem nereálné měřítko? Samostatnou kapitolou jsou pak problémy dokazování, a to jak pro dožádaný soud, tak i pro osobu, vůči které byl evropský zatýkací rozkaz vydán.

Systém práva EU a především jeho judikatura se nicméně vyvíjí krok za krokem. Řada těchto otázek tedy bude patrně předmětem dalších rozhodnutí. Věc Celmer už je nicméně i tak zásadní, neboť otevřela prostor pro odepření výkonu evropského zatýkacího rozkazu. Stále ale také drží otevřený prostor pro horizontální dozor a debatu mezi soudy členských států a také Soudním dvorem. V okamžiku, kdy dojde k naprostému vyloučení člena, stejně jako členského státu, z určitého společenství, možnost jej jakkoliv pozitivně ovlivnit končí. Proto když někdo zmáčkne ono pomyslné nukleární tlačítko a shledá, že konkrétní systém jako takový nefunguje, čímž daný stát vyloučíte *en bloc* ze všech systému horizontální kooperace, vyloučíte jej i z předběžných otázek k Soudnímu dvoru? Jeden z požadavků přípustnosti podle čl. 267 Smlouvy o fungování

Evropské unie totiž je, že jste samozřejmě nezávislý soud nebo tribunál, a proto se můžete dotazovat.

Děkuji velmi za rozhovor, pane doktore.

Fotografie

- [1] Michal Bobek, generální advokát Soudního dvora, zdroj: Soudní dvůr Evropské unie.
- [2] Budova Nejvyššího soudu České republiky, autor: Martin Strachon, Wikimedia Commons, CC-BY-SA 4.0
- [3] Předseda Nejvyššího soudu, ministr spravedlnosti a bývalý předseda Nejvyššího správního soudu (zleva), zdroj: Nejvyšší správní soud České republiky.
- [4] Ministr spravedlnosti Jan Kněžínek (vlevo), zdroj: Úřad vlády České republiky, CC-BY-NC-ND-3.0 CZ.
- [5] Soudní síň, autor: Schuminka, Wikimedia Commons, CC-BY-SA 3.0.
- [6] Michal Bobek na výroční konferenci Nejvyššího správního soudu, zdroj: Nejvyšší správní soud České republiky.
- [7] Členové Soudního dvora, zdroj: Soudní dvůr Evropské unie.
- [8] Předseda strany Právo a spravedlnost Jarosław Kaczyński v Lublinu, zdroj: Reporter Dziennik Internetowego, CC 3.0.
- [9] Výroční konference „*Nejvyšší správní soud 2018 - jak to bylo, je a (možná) bude?*“, zdroj: Nejvyšší správní soud České republiky.

Výroční konference „*Nejvyšší správní soud 2018 - jak to bylo, je a (možná) bude?*“ [9]

Zvláštní imigrační daň a disenty u ústavních soudů – prosincové zasedání Benátské komise

*Veronika Bílková a
Kateřina Šimáčková,
zástupkyně ČR v Benátské komisi*

Zasedání Benátské komise na konci roku 2018 mělo netradičně plný program. Kromě tzv. zvláštní imigrační daně zavedené v Maďarsku vzbudila pozornost zejména reforma politického systému na Maltě, možnost tzv. vetování politiků v Albánii a zpráva o disentech u ústavních soudů.

Prosincová zasedání Benátské komise se obvykle odehrávají v komornější a poklidnější atmosféře předznamenávající blížící se vánoční svátky. Letošní rok byl v tomto ohledu poněkud výjimkou. Některá stanoviska, která se dostala na pořad jednání 117. zasedání Benátské komise konaného ve dnech 14.–15. prosince 2018, totiž vyvolala živý zájem a neméně živou diskusi. Jednalo se zejména o stanovisko k článku 253 Daňového zákona Maďarska, který zavedl tzv. zvláštní imigrační daň. Pozornost upoutalo také stanovisko k reformě politického systému na Maltě, stanovisko k tzv. vetování politiků v Albánii a obecná zpráva o disentech u ústavních soudů. Další stanoviska (soudní stanoviska pro Gruzii, Kazachstán a Makedonii a volební stanovisko pro Turecko) byla naopak přijata bez větších kontroverzí. V tomto příspěvku se zaměříme na první kategorii výstupů, na nichž se navíc podílely české zástupkyně u Benátské komise – Veronika Bílková byla zpravodajkou u stanovisek k Maďarsku a Albánii, Kateřina Šimáčková je podepsána pod zprávou o disentech u ústavních soudů.

Zvláštní imigrační daň

Od vyvrcholení migrační krize v letech 2014–2015 buduje Maďarsko cíleně systém anti-migračních opatření, která mají odradit migranty od vstupu do země a sankcionovat ty, kteří příchod migrantů údajně podporují či přímo vyvolávají. Jde především o nevládní organizace angažující se v migrační oblasti a některé jejich zahraniční sponzory, z nichž nejznámějším je nepochybně americký finančník maďarského původu George Soros. V roce 2017 přijalo Maďarsko zákon zaměřený na organizace

Benátky [1]

podporované ze zahraničí, jimž byla nově uložena povinnost podstoupit zvláštní registraci a zveřejňovat data týkající se sponzorů. O rok později následoval legislativní balíček nazývaný Stop Soros, který zavedl nový trestný čin usnadňování nelegální migrace. Obě úpravy se staly předmětem přezkumu ze strany Benátské komise (*Opinions 889/2017 a 919/2018*), která k nim vyjádřila četné výhrady týkající se zejména nejasných formulací, jež zákonné texty obsahují, a disproportčního množství nových povinností zaváděných vůči určitému segmentu nevládních organizací.

V červenci 2018 přijal maďarský parlament další „protiimigrační“ právní akt, a to novelu Daňového zákona (nový článek 253). Novela zavádí tzv. zvláštní imigrační daň. Je to 25% daň uvalená na finanční příspěvek na činnost podporující imigraci na území Maďarska, popř. na finanční příspěvek na chod maďarských nevládních organizací zapojených do takové činnosti. Činnost podporující imigraci je vymezena jako „*jakýkoli program, akce nebo činnost, která přímo nebo nepřímo cílí k podpoře imigrace*“ a je realizována coby součást: „*a) vedení mediálních kampaní či seminářů a účasti na nich, b) organizace vzdělávání, c) vytvoření a řízení sítí, a d) propagandistické činnosti, která líčí imigraci v pozitivním světle*“ (odst. 2). Daň má platit dárce a subsidiárně sama organizace. V případě, kdy se tak nestane, hrozí pokuta, popř. trestní stíhání za daňové úniky. Prostředky z daní se stávají součástí státního rozpočtu a mají sloužit k hrazení nákladů souvisejících s ostrahou hranic. Důvodová zpráva připojená k zákonu zdůvodňuje zavedení daně tzv. principem

Most Rialto v Benátkách [2]

společného břemene. Aktivita některých organizací prý vyvolávají imigraci do Maďarska, a tak vedou k nárůstu veřejných výdajů. Ty by měly být, v zájmu zajištění spravedlnosti, přeneseny zpět na dané organizace.

Benátská komise ve svém stanovisku (*Opinion 941/2018*), k němuž se připojilo OBSE-ODIHR, potvrzuje, že státy mají právo nastavit daňovou soustavu podle svých potřeb. Zavedení daně, která je uložena výlučně na základě činnosti nevládních organizací angažujících se v určité oblasti a zastávajících určité názory, ale výrazně omezuje aktivity těchto organizací, a představuje proto zásah do práva na svobodu shromažďování a svobody projevu. Takový zásah, má-li být legální, musí splnit tři podmínky zakotvené v odst. 2 článků 10 a 11 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to podmínky legality, legitimacy a nezbytnosti. Článek 253 Daňového zákona tyto podmínky nenaplnuje. Ustanovení obsahuje řadu vágních termínů (např. cílit k podpoře migrace přímo i nepřímo, sám pojem migrace je definován tak, že není zřejmé, zda zahrnuje i migraci legální). Vágnost odporuje podmínce legality, která stanovuje, že základní práva lze omezit jen na základě jasné a dostupné právní úpravy.

Naplnění podmínky legitimacy, podle níž každé omezení musí sledovat legitimní cíl, je rovněž sporné. Maďarsko opakovaně uvedlo, že zvláštní imigrační daň spadá do oblasti tzv. nudgingu, jehož cílem je tedy vymýtit určitou aktivitu, kterou stát považuje za nežádoucí. Touto aktivitou není v daném případě nelegální migrace nebo pašová-

ní lidí přes hranice (tato jednání jsou v Maďarsku trestná), ale šíření takových názorů na imigraci, jež se odlišují od názoru oficiálního. Úprava se tak snaží omezit veřejnou debatu a vyloučit z ní určité, byť třeba ne zcela populární, pohledy, což za legitimní cíl omezení základních práv považovat nelze. Konečně, zaváděná úprava neodpovídá podmínce nezbytnosti v demokratické společnosti, které zahrnuje rovněž požadavek proporcionality. Klade totiž na nevládní organizace značné břemeno jak tím, že zdaňuje některé jejich aktivity, tak tím, že jim ukládá různé nové administrativní povinnosti. Ty, společně s povinnostmi vyplývajících z předchozích zákonů (zejména zákona z roku 2017), mají potenciál činnost „nepohodlných“ organizací do značné míry paralyzovat.

Na základě uvedených skutečností dospěly Benátská komise a OBSE-ODIHR k závěru, že novela Daňového zákona odporuje právu na svobodu shromažďování a svobodu projevu a vyzvaly Maďarsko, aby úpravu zrušilo. Maďarsko na stanovisko nereagovalo příliš vstřícně. Státní tajemník Balász Orbán v prohlášení vydaném krátce po skončení zasedání uvedl, že Benátská komise se přijetím stanoviska změnila z poradního orgánu pro otázky ústavního práva v orgán usilující o vyvíjení politického tlaku a stojící na straně těch, kteří podporují imigraci. Výše předložený přehled hlavních bodů, na nichž stanovisko zakládá své závěry, ukazuje, že tato kritika není oprávněná. Stanovisko Maďarsku neříká, jaký postoj má zaujmout k migraci. Upozorňuje jen na to, že jedno konkrétní opatření, jež Maďarsko v rámci anti-migrační politiky přijalo, a sice zvláštní imigrační daň, není v souladu s lidskoprávními závazky, jež na sebe Maďarsko přistoupením k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv dobrovolně vzalo.

Maltská reforma, albánské vetování politiků a disenty u ústavních soudů

Maďarské stanovisko vzbudilo v Benátské komisi natolik velkou pozornost, že všechny další výstupy zůstaly v jeho stínu. Přesto se mnohé z nich týkají důležitých otázek a jsou velmi zajímavé. To je příklad komplexního stanoviska k reformě politického systému na Maltě (*Opinion 940/2018*). Malta má Ústavu z roku 1964, která byla silně inspirována britskou tradicí. Těžiště moci je vychýleno ve prospěch premiéra, který disponuje velmi silnými kompetencemi. Ostatní nositelé státní moci (parlament, prezident, kabinet ministrů, soudy, ombudsman)

Benátky [3]

mají naopak poměrně slabé postavení, v důsledku čehož v zemi nefunguje klasický systém brzd a protiváh. V posledních letech Malta zahájila reformu, která by měla situaci zlepšit. V jejím rámci došlo ke změně úpravy týkající se mj. jmenování soudců, financování politických stran či postavení médií. Stanovisko se primárně zaměřuje na oblast justice a vyznívá notně kriticky. Doporučení zahrnují omezení jmenovacích pravomocí premiéra, jasnějšího nastavení pravidel pro jmenování soudců či vytvoření úřadu nejvyššího státního zástupce.

Další zajímavé stanovisko (*Opinion 942/2018*) se zaměřilo na tzv. vetování politiků, jehož zavedení navrhly před časem opoziční strany v Albánii. Vetování je určitá obdoba lustrací, jedná se tedy o administrativní proceduru, v rámci níž jsou z určité oblasti veřejného života vylučováni lidé, kteří se dopustili určitého nežádoucího jednání. V případě Albánie je takovým jednáním napojení na organizovaný zločin, který se v posledních letech v zemi notně rozmohl a disponuje jak značnými prostředky, tak politickým vlivem. Albánie již zahájila proceduru vetování soudců a státních žalobců a vetování policistů, nyní se objevila snaha rozšířit vetování na politiky ve volených i jmenovaných postech. Návrh

byl nejspíše připravován v chvatu, proto také nepůsobil příliš propracovaně a dotaženě. Chyběly v něm např. definice klíčových výrazů (např. mít kontakty na osoby spojené s organizovaným zločinem), panovala nejistota ohledně toho, zda by vetované osoby byly z veřejného života vyřazeny natrvalo nebo jen dočasně aj. Na základě všech těchto výhrad dospěla Benátská komise k závěru, že návrh na vetování politiků „neposkytuje dostatečná vodítka a záruky potřebné /.../ pro takto rozsáhlý, komplexní a citlivý proces, což má významné dopady na práva osob, jež jsou jím dotčeny“ (par. 90). Zástupci Albánie Benátskou komisi během zasedání informovali, že návrh opozice nezískal v parlamentu dostatečnou podporu a k rozšíření vetování na politiky tedy přinejmenším v nejbližší době nedojde.

Benátská komise přijala na svém prosincovém zasedání i zprávu k užívání odlišných stanovisek (dissentů) k rozhodnutí ústavních soudů, a to jak do výroku rozsudku (*dissenting opinions*), tak i do jeho odůvodnění (*concurring opinion*). Zpravodajkou byla česká ústavní soudkyně Kateřina Šimáčková spolu se soudkyní německého Ústavního soudu Monikou Hermans a rakouským ústavním soudcem Christophem Grabenwarterem, asi i s přihlédnutím

k tomu, že v prováděcím zákoně o českém Ústavním soudu z roku 1993 byla výslovně zavedena možnost odlišných stanovisek. Připuštění disentů bylo odůvodňováno zachováním osobní integrity rozhodujících soudců a zvýšením legitimacy, plynoucím z toho, že bude patrné, jaké názory byly při rozhodování vzaty v potaz. Publikace odlišného stanoviska implikuje, že soud nebyl při svém rozhodování názorově jednotný. Podle odpůrců zveřejňování disentů tak dochází k oslabování normativní síly precedentu, podle jeho příznivců pluralita názorů podporuje legitimitu práva a posiluje potenciální možnosti jeho vývoje. Zpráva odkazuje i na českého právního filozofa Jiřího Přibáně, který ve své knize *Disidenti práva* (SLON, 2001) zdůrazňuje, že nejdůležitějším zdrojem legitimacy současných liberálně demokratických společností, založených na principu právního státu, se paradoxně stala pluralita legitimizačních strategií. Namísto konsensu přichází konverzace, která nemá stanovit vítěze a poražené v rámci politické diskuse, nýbrž naopak posilovat a vést k rozpoznávání mnohosti hlasů.

Benátská komise ve své zprávě uvedla, že je na vůli států, zda do svého právního řádu zavedou možnost odlišných stanovisek pro ústavní či nejvyšší soudy, shledává to však jako vhodnější řešení. V případě zavedení disentů do soudního rozhodování přijala následující doporučení: odlišná stanoviska by měla být zákonem upravena jako právo, ne právní povinnost soudce, neboť je výrazem jeho svobody projevu. Disenty by měly být voleny jen jako *ultima ratio* řešení (tedy přijímány jen v krajním případě) a být připravovány s respektem k většinovému názoru. Jejich obsahem by neměla být většina překvapena a většinová rozhodnutí i navazující disenty by měly vznikat společně proto, aby se argumentačně nemíjely. Mělo by v nich jít zpravidla o vyjádření toho, že věc bylo možno řešit jinak a lépe, nikoli toho, že většinou zvolené řešení je špatné či nekvalitní. Na druhou stranu není možné vedení soudu, představitelům názorové většiny či administrativě dát možnost kontrolovat obsah disentů či regulovat jejich publikaci. Ani v případě, že soudce obsahem svého disentu poruší pravidla profesní etiky a je proti němu zavedeno z toho titulu kárné řízení, není možno odmítnout jeho publikaci. Disenty totiž tvoří součást soudního rozhodnutí, a měly by proto být publikovány v každém případě spolu s většinovým stanoviskem a automaticky, aniž by o to soudce musel žádat.

Prosincové zasedání uzavřelo další rok činnosti Benátské komise. Pro české zástupkyně v komisi

Vánoční Benátky [4]

současně otevřelo nové funkční období. Usnesením vlády č. 641 z 26. září 2018 byly totiž Veronika Bílková a Kateřina Šimáčková potvrzeny na pozici členky a náhradnice členky Benátské komise za Českou republiku. I v dalších letech se tedy čtenáři Bulletinu mohou těšit na pravidelné zprávy o aktivitách komise. Do nejbližšího z těchto dalších let, tj. do nového roku 2019, bychom rády čtenářům i členům redakce popřály vše nejlepší.

Fotografie

[1] Benátky, zdroj: Veronika Bílková

[2] Most Rialto v Benátkách, zdroj: Veronika Bílková

[3] Benátky, autor: Jan Lhotský

[4] Vánoční Benátky, zdroj: Veronika Bílková

Stav lidských práv v ČR. S jakými problémy se dnes potýkáme?

Gabriela Štortňová

Centrum pro lidská práva a demokratizaci pořádalo na konci listopadu na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity panelovou diskusi s názvem „Lidská práva v ČR: Makáme?“. Tématem byl aktuální stav lidských práv v České republice. Pozvaní odborníci se postupně vyjádřili ke třem lidskoprávním problémům, které v současné době rezonují naší společností.

Jaké je v Česku institucionální zabezpečení lidských práv? Ratifikuje Česká republika tzv. Istanbulskou úmluvu? Jak to bude dále pokračovat s inkluzí? Tyto otázky diskutovali čtyři hosté, kteří se lidskými právy odborně zabývají.

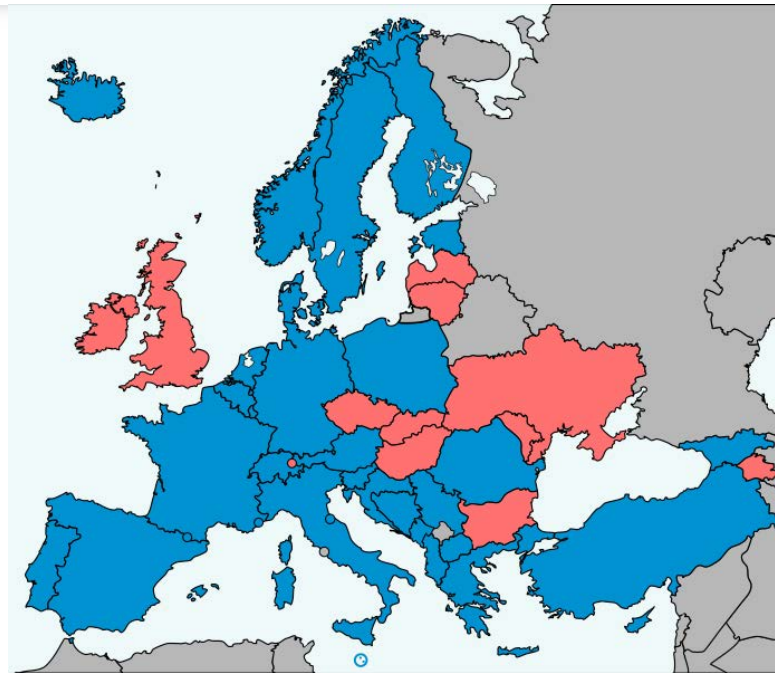
Prvním z panelistů byl Lubomír Majerčík, vedoucí analytického odboru Ústavního soudu a přednášející na brněnské Fakultě sociálních studií. Pozvání přijala i Zuzana Candigliota, advokátka a zástupkyně Ligy lidských práv, a bývalá zmocněnkyně vlády pro lidská práva Monika Šimůnková, nyní působící v Českém helsinském výboru.

Její následovnice ve funkci Martina Štěpánková se omluvila kvůli pracovním povinnostem, poslala však za sebe náhradu, a sice tajemníka a vedoucího sekretariátu Rady vlády pro lidská práva Jakuba Machačku. Ten diskusi úvodním slovem otevřel.

Zůstává problém zajistit lidská práva všem skupinám obyvatel

Podle Jakuba Machačky má Česká republika lidskoprávní standard dobře nastavený a na formální úrovni jsou lidská práva zaručena. Listina základních práv a svobod zahrnuje všechny tři generace těchto práv a stát dosud ratifikoval veškeré důležité lidskoprávní úmluvy. Problémem vyspělých států, a to včetně Česka, je ale důsledné zajištění těchto práv všem skupinám obyvatel, bez ohledu na sociální původ nebo zdravotní handicap.

Podle úvodního řečníka je v České republice hned několik konkrétních problémů. Příkladem lze uvést

Mapa ratifikace tzv. Istanbulské smlouvy [1]

otázku romské menšiny a její integrace do společnosti, práva zdravotně postižených a LGBT osob, dále podmínky insolvenční a exekucí nebo dostupnost sociální bydlení.

Význam českých lidskoprávních institucí

Možný problém však lze nalézt i v základu institucionálního zabezpečení agendy lidských práv. V České republice v současné době totiž neexistuje ministerstvo, které by se věnovalo jen této problematice.[1] Místo něj byla jmenována pouze premiérovi podléhající zmocněnkyně pro lidská práva, ta však má omezené pravomoci.

Funkce zmocněnce vznikla v roce 1998 při Úřadu vlády. Činností zmocněnce je především podávání podnětů vládě ke konkrétním lidskoprávním otázkám.

Lubomír Majerčík upozornil na to, že právě v tomto kroku však může být problém. Záleží totiž, jakou váhu podnětům vláda vůbec dává a jakou má ochotu se jimi zabývat. Na to navázala bývalá zmocněnkyně Monika Šimůnková, která v případě, že není jmenován ministr pro lidská práva, považuje za nejlepší variantu zmocněnce podřízeného premiérovi. Také dodala, že pozice u Úřadu vlády mu zajišťuje jistou nadřezortnost.

Podle bývalé Moniky Šimůnkové by ale zmocněnec měl být viditelná osobnost, stěžejní je také vztah

Panelová diskuze na Právnické fakultě Masarykovy univerzity [2]

se členem vlády, kterému podléhá. „Zmocněnec by měl být více viděn i s těmi nepopulárními tématy, která politici sami od sebe nebudou chtít vůbec vyzdvihnout,“ řekla Monika Šimůnková.

Z lidskoprávních institucí advokátka Zuzana Candigliota vyzdvihla roli veřejné ochránkyně práv. „Konkrétně bych zdůraznila význam organizace v tom, že se na ni mohou lidé obrátit zdarma. Ombudsmanka se lidi snaží navést i v oblastech mimo její rezort,“ dodala. Advokátka s Lubomírem Majerčíkem upozornili také na pozitivní roli Víta Alexandera Schorma, českého vládního zmocněnce pro zastupování před Evropským soudem pro lidská práva ve Štrasburku.

Proti násilí vůči lidem, muže nevyjímaje

V další části se diskuze přesunula k mezinárodním lidskoprávním závazkům. Hostům byla položena otázka na téma mnohými kritizované Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Je však spíše známá pod názvem Istanbulská úmluva. Česká republika ji podepsala v květnu 2016, nyní zůstává otázkou, zda ji také ratifikuje.

Mezi ty, kteří s některými články a formulacemi nesouhlasí, patří Monika Šimůnková. Přesto je však podle ní ratifikace potřebná, Česká republika by tím kromě jiných důvodů pro přijetí vyjádřila solidaritu s jinými zeměmi, které s v úmluvě odsuzovaným násilím problémy mají.

S tím souhlasí také Lubomír Majerčík. Podle něj je smlouva velmi progresivní, neboť shrnuje podrobně všechna potřebná opatření této problematiky. Monika Šimůnková poukázala dále na to, že v českém trestním zákoníku není zavedeno z Istanbulské úmluvy jediné opatření, a to ochrana před nucenými sňatky. Jinak podle ní není v úmluvě v zásadě nic nového, čeho bychom se měli obávat.

V Poslanecké sněmovně, na jejíž půdě se nedávno konala konference o Istanbulské úmluvě a již se také Monika Šimůnková zúčastnila, existují dle jejího názoru dva tábory. Jeden úmluvu podporuje, druhý, zřejmě větší, je proti. I proto je třeba aktivně reagovat na všechny výtky, jednou z nichž je i zaměření úmluvy pouze na ženy. Jakub Machačka však upozornil na skutečnost, že se úmluva netýká jen násilí proti ženám, ale vůči všem. „Apeloval bych na to, aby se lidé s úmluvou nejdříve seznámili sami,“ řekl.

Inkluze posunula standard lidských práv dál

Osvěta je ale potřeba podle Jakuba Machačky i v otázce inkluze. V jednotlivých školách o ní nejsou učitelé dostatečně obeznámeni. Zuzana Candigliota zároveň upozornila, že učitelé nemají v povinném vzdělávání inkluzi zahrnutou. To je ale zásadní pro řádné zajištění práva na vzdělávání všech dětí.

Do běžných škol se pomocí inkluze začleňují děti se zdravotním postižením a také se sociálním či zdravotním znevýhodněním. Inkluzivní vzdělávání bylo v České republice zavedeno v roce 2016 a v té době sklízelo nemálo kritiky. Jak konstatovala Monika Šimůnková, která v uvedeném období působila jako poradkyně někdejší ministryně školství Kateřiny Valachové, toto zavedení nebylo jednoduché, ale bylo již nutné, i s ohledem na požadovaný výkon rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci D. H. proti ČR.

Součástí přijatého Akčního plánu inkluzivního vzdělávání na období 2016 až 2018 bylo mimo jiné také zpřesnění diagnostiky dětí tak, aby byla znevýhodněným žákům nabídnuta řádná podpora ve vzdělání.

Týká se to například velké skupiny romských dětí, u kterých bylo dříve diagnostikováno lehké mentální postižení. Ministerstvo školství proto

u této skupiny začalo provádět pravidelný roční sběr dat. To, jakým způsobem se inkluzivní vzdělávání promítne do jejich hodnocení ve školách, však zůstává zatím podle panelistů nejasné.

Ačkoli se může zdát, že má inkluze mnoho odpůrců a překážek, hosté se shodli v jednom: byl to krok vpřed ve standardu lidských práv České republiky. „*Je nastoupený novodobý směr a je důležité, aby se udržel,*“ řekl Lubomír Majerčík.

Po panelové diskuzi následoval prostor pro dotazy z publika, které byly zaměřeny například na konkrétní dopady ratifikace Istanbulské úmluvy, případně její neratifikace či na další konkrétní rozdíly v postavení zmocněnce a ministra pro lidská práva.

Poznámka

[1] Funkce ministra pro lidská práva existovala do prosince 2017. Od té doby nebyla obnovena.

Fotografie

[1] Mapa ratifikace tzv. Istanbulské smlouvy. Zdroj: wikipedia.org, autor: L.tak, CC BY-SA 4.0.

[2] Panelová diskuze na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zdroj: Právnická fakulta MU.

[3] Panelisté při diskuzi o stavu lidských práv v ČR. Zdroj: Právnická fakulta MU.

Panelisté při diskuzi o stavu lidských práv v ČR [3]

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Připravil Jan Lhotský

Přelomový rozsudek: kambodžští vůdci odsouzeni za genocidu

Helena Kopecká

V listopadu 2018 byli Nuon Chea a Khieu Samphan odsouzeni Zvláštními senáty soudů pro Kambodžu za genocidu, zločiny proti lidskosti a vážná porušení Ženevských úmluv z roku 1949. Rozhodnutí přitom padlo v době téměř 40letého výročí od skončení krutého režimu Rudých Khmerů, který stál život zhruba dva miliony lidí.

První odsouzení za genocidu po 40 letech

Dne 16. listopadu 2018 obletěla svět zpráva o rozhodnutí Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu (dále také jako soud) v případě označovaném jako 002/02. Bývalí vedoucí představitelé kambodžských Rudých Khmerů Nuon Chea a Khieu Samphan byli odsouzeni za spáchání zločinů prostřednictvím účasti ve společném zločinném spolčení (*joint criminal enterprise*).

Konkrétně byli odsouzeni za genocidu vietnamské etnické, národnostní a rasové skupiny, za vážná porušení Ženevských úmluv z roku 1949, a za zločiny proti lidskosti, a to vraždy, vyhlazování, zotročování, deportace, věznění, mučení, pronásledování z politických, náboženských a rasových důvodů, a za jiné nelidské činy prostřednictvím útoků na lidskou důstojnost, nucených zmizení, nucených přesunů, nucených sňatků a v souvislosti s nimi také za znásilnění.

Rovněž byli odsouzeni za napomáhání a navádění (*aiding and abetting*) ke zločinu proti lidskosti – vraždy na nucených pracovištích, družstvech a bezpečnostních centrech za úmrtí, která byla vyústěním podmínek na těchto místech. Nuon Chea sám byl dále odsouzen za zločin genocidy zabíjením muslimů Cham, etnické a náboženské skupiny, a to na základě své odpovědnosti nadříze něho (*command responsibility*). Jak je výše uvedeno, Khieu Samphan byl sice shledán vinným z genocidy Vietnamců, nicméně byl vyloučen z účasti na genocidním

Vyhlášení rozsudku v případě 002/02 [1]

vyhlazení muslimů Cham. Oběma byl za uvedené zločiny uložen trest vězení na doživotí. Jedná se přitom o jejich druhý trest na doživotí, první dostali již v případě 002/01, soud proto oba dva tyto tresty spojil v jeden.

Zločiny byly spáchány v období od dubna 1975 až ledna 1979 po celé Kambodži, tehdejšího státu označovaném jako Demokratická Kampučia. Přestože již v minulosti padly ze strany tohoto soudu jiné rozsudky, nyní se jedná o vůbec první odsouzení za genocidu v Kambodži. Na leden 2019 přitom připadá 40. leté výročí od ukončení krutého režimu Rudých Khmerů, během kterého přišly o život zhruba dva miliony obyvatel Kambodži.

Kdo byli Nuon Chea a Khieu Samphan?

Nuon Chea byl v době vlády Rudých Khmerů zástupce tajemníka Komunistické strany Kampučei (dále také jako CPK) a Khieu Samphan byl hlavou tehdejšího státu Demokratická Kampučia. Dle rozhodnutí v případě 002/02 se účastnili společného

Budova Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu [2]

zločinného spolčení s ostatními vrcholnými vůdci CPK za účelem provedení rychlé socialistické revoluce, která zahrnovala spáchání výše popsaných zločinů. Nuon Chea byl pravou rukou Pol Pota [1] a účastnil se všech důležitých rozhodnutí CPK. Hrál klíčovou roli při navrhování, provádění a šíření trestní politiky a propagandy ze strany CPK, například jako hlavní autor propagandistického časopisu zvaného *Revolutionary Flag*, a významně přispěl ke zločinům spáchaným kádry CPK. Také se podílel na čistkách a provozování nechvalně proslulého vězení S-21 v Phnom Penhu, dnešním muzeu genocidy, ve kterém bylo umučeno tisíce lidí.

Khieu Samphan povzbuzoval, podněcoval a legitimoval trestní politiku a rovněž se významně podílel na zločinech spáchaných kádry CPK. Osobně instruoval kádry o provádění trestní politiky a byl zodpovědný za jejich výcvik. Přispěl k celostátním čistkám a schvaloval pověření „práva na zničení“ (*right to smash*) u kádru CPK s nižšími hodnostmi. Nesl také odpovědnost za obecně rozšířené projevy na podporu politiky CPK, která přispěla ke spáchání zločinů.

CPK zakládala družstva a pracovní centra (*work-sites*), kde byli lidé nuceni pracovat v nelidských podmínkách, bez dostatečného jídla, čisté vody nebo odpovídající lékařské péče. Desítky tisíc lidí

byly zotročeny a velká část z nich v důsledku těchto podmínek zemřela. CPK také zřídila bezpečnostní centra (*security centres*) za účelem identifikace, zatčení, izolace a poprav osob považovaných režimem za nepřátele. Popravy se týkaly i žen a dětí těchto nepřátel režimu.

Soud dospěl k závěru, že Nuon Chea a Khieu Samphan jsou zodpovědní za politiku CPK zaměřenou proti Vietnamcům, Cham muslimům, buddhistům a bývalým pracovníkům státní správy Khmerské republiky [2] a jejich rodinám. Bylo prokázáno, že mezi lety 1975 a 1976 existovala celostátní politika za účelem vyhoštění vietnamských obyvatel žijících v Kambodži. Rovněž docházelo k masovému vraždění vietnamských civilistů. Stovky vietnamských civilistů a vojáků byly zabity v bezpečnostním centru S-21 poté, co byli mučeni a vystaveni nelidským podmínkám.

Buddhistické symboly byly zničeny. Mniši byli označováni jako „červy“ nebo „píjavice“ a použití pagod pro náboženské účely bylo zakázáno. Náboženské a kulturní praktiky muslimů Cham byly zakázány po celém tehdejší státě, mešity byly zničeny a Korány spáleny. Muslimové byli nuceni jíst vepřové maso a bylo jim bráněno v bohoslužbách a mluvení svým rodným jazykem. Civilní obyvatelé Cham byli uvězněni a zabíjeni v bezpečnostních

Soudní síň Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu [3]

centrech zvaných *Wat Au Trakuon a Trea Village*. Stejný osud měli bývalí pracovníci státní správy Khmerské republiky,[2] kteří byli zabíjeni spolu se svými rodinami.

Soud také shledal Nuon Cheu a Khieu Samphana zodpovědnými za celostátní politiku identifikace jednotlivců, kteří mají být násilně oddáni, často s cizími osobami. Po nucených skupinových sňatcích byly páry sledovány a nuceny k pohlavnímu styku se svými novými manžely či manželkami. CPK kádrové převzali roli rodičů při výběru vhodných manželů, nutili páry vzít se a plodit děti za účelem zvýšení populace.

Ostatní případy

Vůbec prvním odsouzeným ze strany Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu byl v případě 001 Kang Kek Eav, přezdívaný Duch, bývalý ředitel vězení S-21. V roce 2010 padl v jeho případě odsuzující rozsudek za zločiny proti lidskosti a závažná porušení Ženevských úmluv z roku 1949. Odsouzen byl k 35 letům vězení, přičemž o rok později rozhodla Nejvyšší komora soudu na základě odvolání kanceláře mezinárodního žalobce o změně trestu na doživotí.

Následně byli Nuon Chea a Khieu Samphan odsouzeni v případě 002/01 za zločiny proti lidskosti, zejména v souvislosti s násilným přesunem obyvatelstva z Phnom Penhu a dalších kambodžských regionů, a popravy vojáků v Toul Po Chrey v roce

1975 (více viz Bulletin červenec-srpen 2014, s. 5). Proti odsuzujícímu rozsudku na doživotí z roku 2014 se oba odsouzení odvolali, Nejvyšší komora soudu posvětila jejich odsouzení v listopadu 2016 (více viz Bulletin březen 2017, s. 8).

V roce 2015 došlo k dalším oficiálním obviněním v případech 003 a 004, v rámci nichž byli nově obviněni Meas Muth, námořní velitel a voják, a další vlivní představitelé z dob Rudých Khmerů – Ao An, Im Chaem a Yim Tith. V únoru 2017 bylo přitom vyšetřujícími soudci rozhodnuto, že Im Chaem nebude dále stíhána z důvodu nesplnění podmínky personální jurisdikce, neboť nepatřila k nejvyšším vůdcům režimu, což bylo následně ze strany přípravného senátu soudu (*Pre-Trial Chamber*) potvrzeno v červnu 2018. Dosud jsou tak otevřeny případy Ao An, Yim Tith a Meas Muth.

Specifika soudu a nejistá budoucnost

Zvláštní senáty soudů pro Kambodžu jsou tzv. hybridním tribunálem, kde se aplikuje národní právo spolu s mezinárodním, a kde pracují národní i mezinárodní zaměstnanci. Na nových případech 003 a 004 se však podílí pouze mezinárodní strana. Co se týče obviněného Meas Muth v případě 003, koncem listopadu 2018 vydala Kancelář vyšetřujících soudců (*Office of the Co-Investigating Judges*) dvě samostatná rozhodnutí, kdy národní vyšetřující soudce trvá na tom, že Meas Muth nespĺňuje podmínku personální jurisdikce. Naopak mezinárodní vyšetřující soudce se domnívá, že je tomu přesně naopak, protože dle

důkazů patřil Meas Muth mezi nejvíce zodpovědné osoby za spáchané zločiny. Zůstává tak otevřenou otázkou, co se s případem bude dít nyní.

Současná kambodžská vláda se netají tím, že by činnost soudu již ráda ukončila co nejdříve. Budoucnost soudu je nejistá i z důvodu financování, soud je financován převážně dobrovolnými příspěvky jednotlivých států a fondů OSN, a již v minulosti se potýkal s obtížemi (více viz Bulletin listopad 2017, s. 10).

Soud funguje více než 10 let a často čelí kritice kvůli délce řízení a nízkému počtu odsouzených osob, kdy si trest doživotí v současné době odpykávají tři osoby. Za zmínku stojí i fakt, že mezi obviněnými v případě 002/01 byli rovněž další vrcholní představitelé režimu Rudých Khmerů, Ieng Sary a Ieng Thirith. Ieng Sary však v průběh soudního řízení zemřel a Ieng Thirith byla shledána mentálně nezpůsobilou v soudním řízení z důvodu Alzheimerovy choroby. Tyto skutečnosti poukazují na vysoký věk bývalých představitelů režimu Rudých Khmerů a vyvstává otázka, zdali je efektivní jejich stíhání a následné souzení, když si reálně již své případné tresty neodpykají.

Přes všechny tyto skutečnosti je však aktuální odsouzení za genocidu významné. Jeho význam nesnižuje ani fakt, že k vyhlášení rozsudku došlo téměř po 40 letech od skončení vlády Rudých Khmerů, neboť přináší úlevu obětem režimu, při kterém došlo k jednomu z nejhorších porušování lidských práv druhé poloviny dvacátého století.

Vynesení rozsudku v případě 002/01 [4]

Poznámky

- [1] Pol Pot byl vůdcem Rudých Khmerů, je považovaný za jednoho z nejkrutějších diktátorů 20. století. Zemřel v roce 1998 ještě před zahájením činnosti Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu.
- [2] Khmerská republika existovala v Kambodži v letech 1970 – 1975 před nastolením vlády Rudých Khmerů.

Zdroje

- Khmer Rouge leaders found guilty of genocide in Cambodia's 'Nuremberg' moment, ze dne 16. listopadu 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/nov/16/khmer-rouge-leaders-genocide-charges-verdict-cambodia>).
- Khmer Rouge leaders found guilty of Cambodia genocide, ze dne 16. listopadu 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-asia-46217896>).
- Summary of judgement in Case 002/02 against Nuon Chea and Khieu Samphan, ze dne 21. listopadu 2018 (<https://www.eccc.gov.kh/en/document/court/summary-judgement-case-00202-against-nuon-chea-and-khieu-samphan>).
- Press Release - Nuon Chea and Khieu Samphan Sentenced to Life Imprisonment in Case 002/02, ze dne 16. listopadu 2018 (https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/media/20181116%20Case%20002.02%20Press%20Release_ENG_Final.pdf).
- Genocida se Kambodžanů stále dotýká. Dnes jim za facebookový status hrozí i vězení, říká česká právnička, ze dne 22. ledna 2018 (<https://www.info.cz/svet/genocida-se-kambodzanu-stale-dotyka-dnes-jim-za-facebookovy-status-hrozi-i-vezeni-rika-ceska-pravnicka-22649.html>).

Fotografie

- [1] Vyhlášení rozsudku v případě 002/02, autor: Zvláštní senáty soudů pro Kambodžu, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [2] Budova Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu, autor: Helena Kopecská.
- [3] Soudní síň Zvláštních senátů soudů pro Kambodžu, autor: Zvláštní senáty soudů pro Kambodžu, zdroj: Flickr, CC BY 2.0.
- [4] Vynesení rozsudku v případě 002/01, zdroj: Flickr.com, CC BY 2.0.

Soudní procesy s válečnými zločinci v Guatemale

Barbora Valíková

Guatemala se snaží vypořádat s dědictvím občanské války. Cesta k potrestání zločinů a odškodnění obětí je však stále trnitá. Guatemalské soudy v řadě procesů již vynesly rozsudky, které byly v mnoha ohledech přelomové pro tranzitivní spravedlnost. Spousta řízení však stále zůstává otevřena a jejich budoucnost je nejistá.

Válečné zločiny v Guatemale

Mezi lety 1960 – 1996 probíhala v Guatemale občanská válka, která si vyžádala na 200 000 životů. Dle závěrečné zprávy komise pro pravdu a usmíření (tzv. *Historical Clarification Commission*) měly vládní síly spolu s polovojenskými jednotkami na svědomí 93 % násilností, z nichž se 81 % odehrálo v letech 1981–1983. Do tohoto období spadá i sedmnáctiměsíční vláda Riose Montta. Komise celkem zaznamenala přes 600 masakrů, nezákonné popravky, nucená zmizení i sexuální násilí.

Občanská válka probíhala mezi pravicovou vládou a levicovými guerillami. Vláda však brzy začala cílit plošně na příslušníky menšinového mayského etnika, zejména kmene Ixil. Vládní síly Maye považovaly za vnitřního nepřítele, a tudíž nevybíravě masakrovaly civilisty, dle zpětného výkladu za účelem zlikvidování této menšiny. Podle dostupných odhadů se v období mezi lety 1981–1983 stalo dějištěm vyhlazovací kampaně 70–90 % ixilských vesnic.

Počátky soudního stíhání

Na konci války byla účastníkům konfliktu udělena amnestie, nicméně Národní rekondilační zákon z roku 1996 z dohody vyjmul genocidu, zločiny proti lidskosti a mučení. V roce 1999 guatemalská nositelka Nobelovy ceny míru, Rigoberta Menchú, požádala španělský národní soud, aby zahájil stíhání někdejšího diktátora Riose Montta pod záštitou univerzální jurisdikce. Pod tlakem občanské společnosti soud vydal zatykač, nicméně guatemalský nejvyšší soud odmítl Monttovo vydání.

Bývalý guatemalský diktátor Rios Montt v roce 2013 [1]

Změnu v atmosféře beztrestnosti přinesly až dvě guatemalské nejvyšší státní zástupkyně Claudia Paz y Paz a její následnice Thelma Aldana. Nejdůležitější procesy s představiteli státu a vysoce postavenými příslušníky ozbrojených sil tak začaly až po roce 2010 v Guatemala City.[1]

Významné případy

Případ Sepur Zarco byl první kauzou, při níž byl před národním soudem stíhán zločin válečného sexuálního otroctví jakožto porušení mezinárodního humanitárního práva. Případ nese jméno podle vesnice, ve které po šest měsíců docházelo k systematickému znásilňování, sexuálnímu a domácímu otroctví. Tyto zločiny následovaly poté, co byli muži žijící ve vesnici zavražděni či uneseni v srpnu 1982. Ženy byly nuceny starat se o vojáky a hlásit se na pravidelné směny, během kterých byly zneužívány. V září 2012 domorodé ženy poprvé vypovídaly před soudem o násilí, které vytrpěly v průběhu konfliktu. V roce 2014 byl plukovník Reyes, velitel základny Sepur Zarco, zatčen spolu s vojenským komisařem Valdezem. Soudní proces proběhl v únoru 2016. Oba obžalovaní byli uznáni vinnými ze zločinů proti lidskosti a v součtu odsouzeni na 360 let.

Svědčyně vypovídající během procesu [2]

Druhý případ, který si získal značnou pozornost, se týkal požáru na španělské ambasádě v roce 1980. Kromě personálu ambasády při požáru zahynuli také studenti protestující proti režimu. Vládní jednotky obléhající ambasádu se silou dostaly do budovy, ve které byli studenti zabarikádováni. Po začátku požáru, jehož vznik zůstává neobjasněn, zabránili příslušníci vládních ozbrojených složek lidem uvězněným uvnitř ambasády v útěku. Celkem při požáru zemřelo 37 lidí, přežil pouze španělský velvyslanec a jeden z protestujících, který byl následně unesen z nemocnice a umčen. Během hromadného pohřbu byli zastřeleni dva čelní představitelé studentstva. V souvislosti s výše uvedenými útoky byl v roce 2015 odsouzen policejní velitel Pedro García Arredondo. Trestem bylo 90 let odnětí svobody za zločiny proti lidskosti spáchané v souvislosti s obléháním ambasády a za zabití dvou studentů v pohřebním průvodu.

Nedávno uzavřený případ Molina Theissen se týká aktivistky bojující pod hlavičkou Vlastenecké dělnické mládeže, a její rodiny. V září roku 1981 byla Emma Molina Theissen nelegálně zadržena a pře-

sunuta do vojenské zóny č. 17, kde byla vyslýchána. V průběhu výslechů i mimo ně byla zadržena sexuálně zneužívána a mučena. Po devíti dnech se Theissen podařilo uniknout. Po jejím zmizení se ji ozbrojenci vydali hledat do místa bydliště. Když Theissen nenašli, unesli jejího mladšího bratra, který dodnes zůstává nezvěstný. V roce 2016 bylo zadrženo pět vojenských představitelů, kteří byli obžalováni v souvislosti s případem Moliny Theissen. Soud začal 1. března 2018 a skončil 23. května. Odsouzení byli čtyři obžalovaní, přičemž dva z nich byli původně veřejností považováni za nedotknutelné, neboť v minulosti působili na nejvyšších postech v armádě.

Případ Rios Montt a Rodriguez Sanchez

Nejvíce přelomovým se však stal proces s Riosem Monttem, bývalým diktátorem z let 1982–1983, a Rodriguezem Sanchezem, Monttovým velitelem vojenského zpravodajství. Montt si dokázal zachovat imunitu jakožto poslanec kongresu až do roku 2012. V soudním procesu, který započal v březnu 2013, byli Montt a Sanchez obžalováni z genocidy, zločinů proti lidskosti při zavraždění 1 771 příslušníků kmene Ixil, vysídlení 29 000 osob, a znásilnění a mučení v kontextu 15 zdokumentovaných masakrů.

Soud v roce 2013 uznal Monttu vinným a Sancheze zprostil obžaloby. Monttovo odsouzení k 80 letům odnětí svobody se stalo zásadním precedentem na poli tranzitivní spravedlnosti, neboť se jednalo o první případ, kdy byla bývalá hlava státu odsouzena za genocidu vnitrostátním soudním systémem země, kde se zvěrstva odehrála. Optimismus však brzy zhatil ústavní soud, který pod tlakem obchodních a národoveckých sil rozsudek zvrátil kvůli procesní chybě.

Pokusy znovuotevřít soudní řízení opakovaně selhaly. Proces byl tak obnoven až v říjnu 2017. Rios Montt se vynesení rozsudku nedočkal; zemřel v dubnu 2018 na infarkt ve věku 91 let. Sanchez byl znovu zproštěn obžaloby v září 2018 v kontroverzním rozsudku. Přestože byl Sanchez prohlášen za nevinného, senát soudců se jednomyslně usnesl, že guatemalská armáda byla za vlády Riose Montta pachatelem genocidy a zločinů proti lidskosti proti mayskému etniku. Tento úspěch má však v kontextu Monttova úmrtí a propuštění Sancheze poněkud hořký nádech.

Nejistá budoucnost

Nad další budoucností guatemalských procesů se vznáší velký otazník. Do role nejvyššího státního zástupce nově nastoupila Mária Consuelo Porras, kterou v úřadu čeká spousta otevřených soudních řízení. Rozhodující pro jejich úspěšné dokončení bude podobný zápal pro vypořádání se s démony občanské války, jako projeví její předchůdkyně. Porras si také bude muset poradit s více než tisícovkou stížností, přičemž u některých nařídil prošetření i Meziamerický soud pro lidská práva.

Mezi nejdůležitější stále otevřené případy patří tzv. CREOMPAZ, týkající se 558 těl nalezených ve 4 masových hrobech, z nichž 90 patřilo dětem. Proces započal v roce 2016 a je v něm obžalováno celkem 8 vojenských představitelů. Dalším doposud neuzavřeným případem je Dos Erres, týkající se vyvraždění více než 200 lidí ve stejnojmenné vesnici. V souvislosti s tímto případem bylo několik vojáků odsouzeno již v roce 2011. Šest vojenských komisařů čeká na rozsudek také v případě Achí, týkajícím se sexuálního násilí.

Poznámky

[1] Před rokem 2010 byly žaloby omezeny na řadové a nízko postavené příslušníky ozbrojených sil.

Zdroje

BBC News. Efraim Rios Montt: Guatemala ex-leader tried for genocide dies. 1. dubna 2018 (<https://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-43611867>).

Burt, Jo-Marie a Estrada, Paulo. Court Finds Guatemalan Army Committed Genocide, but Acquits Military Intelligence Chief. International Justice Monitor. 28. září 2018 (<https://www.ijmonitor.org/2018/09/court-finds-guatemalan-army-committed-genocide-but-acquits-military-intelligence-chief/>).

Ženy z kmene Ixil slaví odsouzení Riose Montta [3]

Jedna ze svědkyní v případě Sepur Zarco [4]

nocide-but-acquits-military-intelligence-chief/).

Burt, Jo-Marie a Estrada, Paulo. Four Retired Senior Military Officers Found Guilty in Molina Theissen Case. International Justice Monitor. 23. května 2018 (<https://www.ijmonitor.org/2018/05/four-retired-senior-military-officers-found-guilty-in-molina-theissen-case/>).

Centre for Justice and Accountability. 2016. Justice in Guatemala. (<https://cja.org/where-we-work/guatemala/related-resources/general-rios-montt-trial-in-guatemala-2/justice-in-guatemala/>).

Guatemala Human Rights Commission. 2011. Genocide in the Ixil Triangle. (<https://www.ghrc-usa.org/our-work/important-cases/genocide-cases/genocide-in-the-ixil-triangle/>).

International Justice Monitor. 2018. Guatemala Trials: Background. (<https://www.ijmonitor.org/category/guatemala-trials/page/2/>).

Network in Solidarity with the People of Guatemala. 2016. CREOMPAZ: The Largest Case of Forced Disappearance in Latin America. (http://nisgua.org/wp-content/uploads/2016/06/R88_June16_CREOMPAZ.pdf).

Open Society Justice Initiative. 2013. Judging the Dictator: The Trial of Guatemala's Ríos Montt. New York: Open Society Justice Initiative. (<https://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/judging-dictator-trial-guatemala-rios-montt-11072013.pdf>).

Witte, Eric a Burt, Jo-Marie. Will Guatemala Still Prosecute Suspected War Criminals Under New Attorney General? International Justice Monitor. 10. července 2018 (<https://www.ijmonitor.org/2018/07/will-guatemala-still-prosecute-suspected-war-criminals-under-new-attorney-general/>).

Fotografie

[1] Bývalý guatemalský diktátor Rios Montt při procesu v roce 2013, autor: coolloud, 9. květen 2013, Flickr, CC BY-NC-ND 3.0.

[2] Svědkyně vypovídající během procesu, autor: Elena Hermosa, 21. března 2013, Wikipedia Commons, CC BY 2.0.

[3] Ženy z kmene Ixil slaví odsouzení Riose Montta, autor: Trocaire, 11. května 2013, Wikipedia Commons, CC BY 2.0.

[4] Jedna ze svědkyní v případě Sepur Zarco, autor: UN Women, 9. dubna 2018, Flickr, CC BY-NC-ND 3.0. since 2011, Flickr, CC BY-NC-SA 3.0.

Mezinárodní trestní soud učinil průlomové rozhodnutí týkající se situace v Myanmaru

Zuzana Malá

V září 2018 bylo rozhodnuto, že Mezinárodní trestní soud má jurisdikci vůči některým zločinům spáchaným na muslimské menšině Rohingů v Myanmaru. V návaznosti na dané rozhodnutí žalobkyně otevřela předběžné šetření, které má prověřit dostupné informace a ukázat, zda existuje opodstatněný důvod pro zahájení vyšetřování.

Kdo jsou Rohingové?

Rohingové jsou muslimské menšinové etnikum. Myanmar (Barma) je většinou buddhistická země. Její součástí je i takzvaný Rakhinský stát, který je ovšem ve své severní části osídlen převážně právě Rohingy. V Rakhinském státu se jich nachází celkově asi jeden milion, vyznavači buddhismu je ovšem i zde stále o jeden milion převyšují.

Barma je etnicky velmi rozmanitá a má také dlouhou historii diskriminace vůči menšinám. Rohingové nejsou uznáni jako oficiální etnikum Myanmaru a jeho obyvatelé je označují za ilegální přistěhovalce z Bangladéše. Rohingové zde tedy nemají občanství a jejich základní práva bývají často potlačována. Nemají přístup k vyššímu vzdělání, muži jsou nuceni k povinným pracím, zabavuje se jim majetek apod.

Počátky konfliktu

Katalyzátorem již dlouhá desetiletí napjatých vztahů mezi Rohingy a myanmarskou vládou byly události v roce 2012. Na jaře tohoto roku tři mladí rakhinští muži (dva muslimové a jeden buddhista) napadli, znásilnili a následně zavraždili buddhistickou ženu. Tento čin započal v Rakhinském státu útoky buddhistické komunity na muslimskou. Znám je především útok na autobus převážející vězně, který rakhinští buddhisté napadli v domněnku, že převáží ony obviněné útočníky. Později útoky pokračovaly – tentokrát už ale vzájemně mezi oběma komunitami.

Žalobkyně MTS Fatou Bensouda [1]

Vztahy se tedy od roku 2012 výrazně zhoršily a Rohingové začali být považováni za nepřátele státu a nebezpečí pro stát i náboženství.

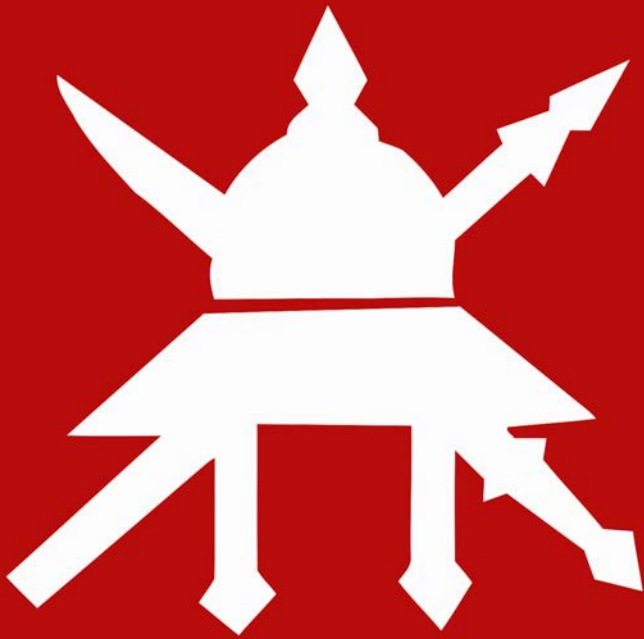
Volby v roce 2015

V roce 2015 proběhly v Barmě první svobodné volby po 25 letech. Dříve moc držely především vojenské orgány, nyní měla být k moci připuštěna civilní vláda. V roce 2016 tedy nastoupila vláda v čele s Aun Schan Su Ťij. Vojenští generálové ovšem stále drží velký podíl moci.

Perzekuce Rohingů

Dne 9. října 2016 proběhl útok ARSA (Arakan Rohingya Salvation Army) na několik hraničních přechodů na hranici Barmy s Bangladéšem. ARSA je myanmarskou vládou považována za teroristickou skupinu. Představitelé ARSA sami o sobě tvrdí, že pouze cílí na ochranu rohingských muslimů před perzekucí myanmarské vlády.

Odpovědí vlády na tento útok byla plošná terorizace civilního obyvatelstva v severním Rakhinském státě. Oficiálním prohlášením Myanmaru bylo, že se zaměřují pouze na zadržení představitelů terori-

Vlajka myanmarské armády [2]

stické organizace. Rozsah jejich činů ovšem mluvil o něčem jiném. Probíhalo vypalování vesnic, střelby po civilistech, ničení důležitých kulturních míst, sexuální násilí. V závislosti na tomto teroru mnoho tisíc Rohingů prchlo do sousedního Bangladéše.

Další významnou akcí ARSA byly útoky na asi třicet policejních stanic 25. srpna 2017. Následovala státem organizovaná reakce zahrnující etnické čistky. Myanmarská armáda pustošila rakhinský stát a terorizovala místní muslimské civilní obyvatelstvo ještě ve větším měřítku, než v roce 2016. Jen v prvních dvou týdnech prchlo do Bangladéše asi 300 tisíc Rohingů, celkový počet se nakonec vyšplhal na asi 600 tisíc. Velmi rozšířeným nástrojem války se stalo sexuální násilí, které mělo vyvolat v celých komunitách hrůzu z opětovného návratu do Barmy.

Reakce humanitárních organizací a OSN

Řada humanitárních organizací (jako například Amnesty International, Human Rights Watch, Fortify Rights) a OSN dlouhou dobu apelovaly na myanmarskou vládu, a především na její představitelku Aun Schan Su Ťij (držitelku Nobelovy ceny za mír), aby zastavili perzekuci muslimské menšiny. Tato perzekuce byla označena mnoha organizacemi za genocidu. Takové označení však myanmarská

vláda odmítá a stále tvrdí, že se pouze snaží o vystopování a zlikvidování představitelů teroristické organizace ARSA.

V říjnu 2018 byla OSN vydána 440 stránková zpráva popisující situaci v Myanmaru, kterou vyšetřovací mise OSN předchozích 15 měsíců sledovala. Šéf mise Marzuki Darusman prohlásil, že jsou na místě zřetelné genocidní záměry. Report udává mnohá doporučení jak pro OSN a mezinárodní společenství, tak pro místní vládu. Marzuki Darusman zdůrazňuje především nutnost potrestat generály a vysoké armádní představitele za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Rovněž prohlásil, že tyto zločiny stále v regionu probíhají, čímž vyhlásil nesouhlas s plánovaným regulovaným návratem Rohingů do Myanmaru z bangladéšských uprchlických táborů, který měl začít 15. listopadu 2018.

Postup Mezinárodního trestního soudu

Myanmar není smluvní stranou Římského statutu, zakládající smlouvy Mezinárodního trestního soudu (MTS). Úřad žalobce však přesto v průběhu letošního dubna požádal přípravný senát o posouzení, zda má MTS jurisdikci vůči stíhání odpovědných představitelů Myanmaru, a to v otázce deportace rohingského obyvatelstva (viz Bulletin červen 2018, s. 10). Podle Římského statutu je deportace řazena mezi zločiny proti lidskosti.

Soudní senát MTS následně v září 2018 skutečně potvrdil, že MTS má jurisdikci vůči některým zločinům, které se udály na území Myanmaru. Důvodem tohoto rozhodnutí je, že ačkoli Barma jako taková není smluvní stranou Statutu, Bangladéš smluvní stranou je. A protože zločin deportace má přeshraniční charakter, jsou některé znaky trestného činu naplněny na území smluvní strany. MTS se tedy může zabývat zločinem, který naplňuje podmínku zmíněného přeshraničního charakteru. V této souvislosti soudci rovněž poznamenali, že je možné, že má MTS kromě deportace jurisdikci i vůči některým jiným zločinům spadajícím pod zločiny proti lidskosti podle článku 5 Římského statutu.

V následném prohlášení žalobkyně oznámila, že v dané věci zahájila tzv. předběžné šetření. Předběžné šetření není vyšetřování, nýbrž proces posouzení veškerých dostupných informací, které má vést ke zjištění, zda je dán opodstatněný důvod

k zahájení vyšetřování. V rámci předběžného šetření bude žalobkyně podle svých slov brát v úvahu různé akty, které mohly vést k nucenému přesunu Rohingů, jako například odepření základních práv, zabíjení, sexuální násilí, destrukce domovů a vesnic nebo drancování.

Zdroje

Amnesty International. 2017. Who are the Rohingya and why are they fleeing Myanmar?. London: Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/09/who-are-the-rohingya-and-why-are-they-fleeing-myanmar/>).

Amnesty International. 2018. UN: Major step towards accountability for atrocity crimes in Myanmar. London: Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/09/un-amnesty-reaction-to-hrc-resolution-on-myanmar/>).

Amnesty International. 2016. Myanmar: Security forces target Rohingya during vicious Rakhine scorched-earth campaign. London: Amnesty International (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/12/myanmar-security-forces-target-rohingya-viscious-scorched-earth-campaign/>).

Anbarasan Ethirajan. 2017. The story not being talked about in Myanmar. BBC News (<https://www.bbc.com/news/world-asia-41510635>).

Aljazeera. 2017. Deadly clashes erupt in Myanmar's restive Rakhine state (<https://www.aljazeera.com/news/2017/08/deadly-clashes-erupt-myanmar-restive-rakhine-state-170825055848004.html>).

BBC News. 2018. Myanmar Rohingya: What you need to know about the crisis (<https://www.bbc.com/news/world-asia-41566561>).

International Criminal Court. 2018. Statement of ICC Prosecutor, Mrs Fatou Bensouda, on opening a Preliminary Examination concerning the alleged deportation of the Rohingya people from Myanmar to Bangladesh, ze dne 18. září 2018 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=180918-otp-stat-Rohingya>).

International Criminal Court. 2018. ICC Pre-Trial Chamber I rules that the Court may exercise jurisdiction over the alleged deportation of the Rohingya people from Myanmar to Bangladesh, ze dne 6. září 2018 (<https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1403>).

Human rights council. 2018. Myanmar: UN Fact-Finding Mission releases its full account of massive violations by military in Rakhine, Kachin and Shan States (<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/NewsDetail.aspx?NewsID=23575&LangID=E>).

Human rights watch. 2018. Myanmar/Bangladesh: Plan Puts Rohingya at Risk. New York: Human rights watch (<https://www.hrw.org/news/2018/11/02/myanmar/bangladesh-plan-puts-rohingya-risk>).

Fortify Rights. 2018. Bangladesh: Protect Rohingya Refugees, End Threats and Intimidation (<https://www.fortifyrights.org/publication-20181112.html>).

Nikola Klímová. 2018. Jurisdikce Mezinárodního trestního soudu nad deportacemi Rohingů. Centrum pro lidská práva – Bulletin 2016.

The Straits Time. 2017. At least 71 dead in Myanmar Rakhine fighting: Govt (<https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/at-least-71-dead-in-muslim-insurgent-attacks-in-north-west-myanmar>).

Fotografie

[1] Žalobkyně Mezinárodního trestního soudu Fatou Bensouda, autor: Heinrich-Böll-Stiftung, www.flickr.com, 8. února 2013, CC BY-SA 2.0.

[2] Vlajka myanmarské armády, autor: Thesimsmania, <https://commons.wikimedia.org>, CC BY-SA 3.0.

[3] Rohingové nucení opustit své domovy, autor: eyed Mahmoud Hosseini, <https://commons.wikimedia.org>, 13. října 2017, CC BY 4.0.

Rohingové nucení opustit své domovy [3]

2) Evropský systém ochrany lidských práv

Připravili Monika Hanych a Hubert Smekal

Antisemitismus v Evropě za posledních 10 let: kam směřujeme?

Sabina Škrobánková

Agentura Evropské unie pro základní práva zveřejnila v listopadu 2018 publikaci mapující problematiku antisemitismu v členských státech Evropské unie za období 2007–2017, z níž vyplývá, že počet zaznamenaných útoků s antisemitským podtextem v jednotlivých zemích obecně roste. Porovnání mezi státy navzájem však kvůli odlišné metodologii sběru dat není možné.

Agentura Evropské unie pro základní práva (*Fundamental Rights Agency*, dále jen „FRA“) je nezávislým subjektem zřízeným Evropskou unií, která se ve svých výzkumech zabývá problematikou základních práv s cílem poskytnout členským státům Evropské unie odbornou a nezávislou pomoc, a to na základě faktických informací získaných během jednotlivých výzkumů.

V listopadu tohoto roku FRA vydala publikaci s názvem „Antisemitismus – Přehled dat dostupných v EU z let 2007–2017“ (*Antisemitism – Overview of data available in the EU 2007–2017*), zaměřující se na vývoj antisemitismu ve 28 členských státech EU. Výsledky jsou založeny na informacích získaných jak z oficiálních, tak neoficiálních zdrojů v jednotlivých státech.[1]

Antisemitismus a jeho právní ukotvení

Dle definice FRA může mít antisemitismus podobu jak verbálních, tak fyzických útoků, výhrůžek, obtěžování, diskriminace a nerovného zacházení, škod na majetku, graffiti, či jiného druhu písemného nebo ústního projevu včetně projevů na internetu. Antisemitské projevy představují porušení základních práv, zejména práva na lidskou důstojnost, rovné zacházení a svobodu myšlení, svědomí a náboženství.

Právní rámec ochrany výše zmíněných práv zakotvují zejména Evropská úmluva o ochraně lidských

Modlitba [1]

práv a základních svobod, Listina základních práv Evropské unie i sekundární právo EU, mezi které patří např. směrnice o rovném zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ; nebo Rámcové rozhodnutí Rady o boji proti některým formám a projevům rasismu a xenofobie prostřednictvím trestního práva, jehož cílem je sblížit trestněprávní předpisy v členských státech Evropské unie. Oblast internetu a sociálních sítí reguluje směrnice Evropského parlamentu a Rady o audiovizuálních mediálních službách tím, že stanovuje státům povinnost zajistit, aby v této sféře nedocházelo k podněcování k rasové nenávisti nebo nenávisti založené na náboženství, pohlaví, či národnosti. Právě na internetu často dochází k antisemitským urážkám.

Jak si stojí Česká republika?

V České republice zveřejňuje každým rokem Ministerstvo vnitra oficiální zprávu, z níž je možné se dozvědět, kolik trestných činů bylo spjato s antisemitismem. V roce 2017 ministerstvo zaznamenalo

Davidova hvězda [2]

27 takových činů, přičemž celkový trend za sledované období ukazuje, že se jejich počet zvyšuje. Kromě ministerstva obdobná data sbírá také Federace židovských obcí v ČR, která v roce 2015 – posledním roce, kdy sesbíraná data zveřejnila – zaznamenala v součtu 231 incidentů, z nichž se valná většina (193) odehrála na internetu či v médiích.

Naopak například ve Francii došlo v roce 2016 ke značnému poklesu antisemitsky motivovaných incidentů, a to z 808 na 335, což je připisováno tehdy nově zavedeným opatřením v rámci bezpečnostního plánu s názvem Plan Vigipirate.[2] Nicméně ani v případě Francie, stejně jako u převážné části evropských států, nelze tvrdit, že by byl obecný trend z dlouhodobého hlediska klesající.

Mezi země s nejvyšším počtem útoků patří Německo či Spojené království. Pro ilustraci, v Německu neklesl počet zločinů za sledované období pod 1000 útoků ani jedinkrát, za rok 2017 uvádí oficiální zdroj (*Kriminalpolizeilicher Meldedienst*) 1504 případů. Ve Spojeném království neoficiální zdroj – *The Community Security Trust*, nadace zastupující zájmy

Židů – eviduje po roce 2015 nárůst protizidovsky zaměřených incidentů, který loni dosáhl 1382 útoků, což je zdůvodněno mimo jiné celkovým nárůstem obdobných zločinů po vyhlášení výsledků referenda o brexitu.

Rozdílné metody, rozdílné výsledky?

Výzkum ukazuje, že rozdílné metody ve sběru dat mohou podstatně ovlivnit zaznamenaný počet ohlášených činů. V Polsku došlo po změně metodologie meziročně k nárůstu ze 39 uváděných incidentů v roce 2014 na 167 za období následujícího roku, přičemž i na datech z dalších let je patrné, že se nejednalo o výjimečnou situaci, ale o trvalé zvýšení hladiny hlášených incidentů. Obdobný jev lze pozorovat i v dalších zemích, mezi něž patří například Dánsko, Nizozemsko či Švédsko.

Agentura opakovaně poukazuje na rozdíl v metodách používaných při sběru dat v jednotlivých zemích, který nutně vede k odlišnostem ve výsledcích. Je tedy potenciálně zavádějící získaná

Synagoga [3]

data jednoduše porovnávat. Nicméně již od roku 2016 probíhá koordinace metod napříč evropskými státy za pomoci skupiny pro boj proti rasismu, xenofobii a jiným formám nesnášenlivosti,[3] která by do budoucna měla získaná data sladovat.

Závěrem FRA zdůrazňuje, že státy by měly nejen podporovat hlášení protižidovských incidentů, ale také klást důraz na adekvátní zpracování získaných informací. Pokud některé státy vykazují nízká čísla incidentů, pak to nemusí nutně značit, že je i jejich skutečná míra na této úrovni. Přestože je antisemitismus postižitelný prostřednictvím právních nástrojů, je nezbytné dbát i na prevenci, která by měla probíhat především formou vzdělávání, aby opatření vedoucí ke snížení této kriminality nebyla pouze represivní. V neposlední řadě je nezbytné klást důraz na to, aby obdobné projevy vymizely z veřejného prostoru, a násilí nepodněcovala média ani politici. Jedině kombinací těchto opatření lze (snad) dosáhnout změny k lepšímu v demokratické společnosti, kde jsou si všichni rovni.

Poznámky

- [1] Například v České republice je oficiálním zdrojem Ministerstvo vnitra České republiky, neoficiálním zdrojem je Federace židovských obcí v ČR.
- [2] Plan Vigipirate je nástrojem boje proti terorismu, který spojuje francouzské vládní činitele, státní orgány a obyvatele ve snaze zabránit terorismu za pomoci ostražitosti, prevence a ochrany. Po atentátech ve Francii z let 2015 a 2016 v něm došlo ke změně z důvodu zvýšení ohrožení.
- [3] Expertní skupina Evropské komise, která od roku 2016 pomáhá s přípravou legislativních návrhů a tvorbou politik s cílem prohloubit spolupráci mezi jednotlivými státy v boji proti rasismu, xenofobii a jiným formám nesnášenlivosti.

Zdroje

- European Union Agency for Fundamental Rights. 2018. Antisemitism – Overview of data available in the European Union 2007–2017. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- European Union Agency for Fundamental Rights. 2014. Introducing FRA – The EU Agency for Fundamental Rights. Vienna: FRA (<http://fra.europa.eu/en/publication/2014/introducing-fra-eu-agency-fundamental-rights>).

Fotografie

- [1] Modlitba, autor: Richard van Liessum, 27. 4. 2017, zdroj: Pixabay, CC0 Creative Commons.
- [2] Davidova hvězda, autor: hurk, 24. 9. 2014, zdroj: Pixabay, CC0 Creative Commons.
- [3] Synagoga, autor: Hans Braxmeier, 28. 6. 2013, zdroj: Pixabay, CC0 CC0 Creative Commons.

Nelidské a ponižující zacházení na pracovišti poprvé před štrasburským soudem

Karolina Michková

Evropský soud pro lidská práva vydal v říjnu historicky první rozsudek zabývající se nelidským a ponižujícím zacházením na pracovišti. Případ se týkal arménské ženy Aidy Hovhannisyan, kterou, dle jejích slov, fyzicky napadl její nadřízený společně s jeho zástupcem.

Okolnosti případu

Aidu Hovhannisyan (dále jako „stěžovatelka“), která pracuje jako státní inspektorka pro arménské ministerstvo životního prostředí, si přibližně před šesti lety zavolal do kanceláře vedoucí její divize. Během schůze mezi nimi došlo ke konfliktu ohledně zprávy o hodnocení práce stěžovatelky, která dokument odmítala vedoucímu předat. Ke konfliktu se přidal i zástupce vedoucího, přičemž potyčka skončila slovním i fyzickým útokem na stěžovatelku. Poté, co jí vedoucí a zástupce násilně vytrhli dokument z rukou, stěžovatelka kvůli bolesti a stresu krátce omdlela. Na následné lékařské prohlídce jí byla diagnostikována akutní bronchitida a porucha srdečního rytmu a nařízena nemocenská dovolená po dobu dvou týdnů.

Dva dny po této události stěžovatelka podala písemnou stížnost vedoucímu personálního oddělení ministerstva, v níž uvedla, co se stalo, včetně zranění, zdravotních a psychických problémů.

Policejní vyšetřování

Stěžovatelka také incident oznámila na policii. Vyšetřovatel nařídil forenzní lékařské vyšetření, ze kterého vyplynulo, že stěžovatelka měla modřiny na ruce způsobené tupými tvrdými předměty, které mohly vzniknout v čase údajného útoku. Vedoucí stěžovatelky a jeho zástupce následně podali vysvětlení, v nichž popřeli jakýkoliv násilný útok. Vedoucí stěžovatelky dále uvedl, že poté, co mu odmítla dokument předat, opustil svou kancelář,

Arménská vlajka [1]

aby zavolal svého zástupce, zatímco stěžovatelka křičela a používala vulgární výrazy. Během dalších dní podalo vysvětlení několik kolegů stěžovatelky, kteří popřeli násilný útok na stěžovatelku ze strany vedoucího či jeho zástupce.

Stěžovatelka po měsíci neaktivity vyšetřovatele podala písemnou žádost k policii, ve které žádala, aby vedoucí a jeho zástupce byli trestně stíháni.

Vyšetřovatel odmítl zahájit trestní řízení, neboť dle jeho názoru nedošlo k úmyslnému ublížení na zdraví, nýbrž k nedbalému ublížení na zdraví, které není trestné. Proti tomuto rozhodnutí se odvolala stěžovatelka i její vedoucí, neboť dle jeho názoru nebylo prokázáno, že by on nebo jeho zástupce stěžovatelku udeřili.

Státní zástupce odvolání stěžovatelky zamítl, ale vyhověl odvolání vedoucího. Podle státního zástupce nebyly získány žádné důkazy, které by prokázaly, že vedoucí stěžovatelky a jeho zástupce způsobili stěžovatelce zranění. V rozhodnutí mimo jiné uvedl, že v důsledku stresu stěžovatelka vnímala a popsala událost subjektivně. Stěžovatelka reagovala podáním stížnosti k soudu, ve které se domáhala, aby bylo zahájeno trestní řízení.

Evropský soud pro lidská práva [2]

Řízení před vnitrostátními soudy

Stěžovatelka před soudy upozornila na to, že státní zástupce ve svém rozhodnutí ignoroval výsledky forenzního lékařského vyšetření. Státní zástupce se podle ní opíral o tvrzení podřízených, která nemohou být vnímána jako objektivní a spolehlivá, neboť podřízení mohli mít strach, že ztratí svou práci. Soudy první i druhé instance její stížnost zamítly, načež kasační soud stížnost prohlásil za nepřípustnou.

Řízení před Evropským soudem pro lidská práva

Stěžovatelka podala stížnost na porušení článku 3 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“), protože s ní bylo na pracovišti špatně zacházeno ze strany nadřízených, kteří jsou státními úředníky. Státní orgány navíc neprovedly účinné vyšetřování.

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) nejprve připomněl, že pokud má špatné zacházení spadat do rozsahu působnosti čl. 3, pak musí dosáhnout alespoň minimální úrovně závažnosti, přičemž posouzení závažnosti závisí na specifikách jednotlivých případů. Ponižující zacházení spadající pod

čl. 3 je Soudem definováno jako takové, které způsobuje oběti pocity strachu, úzkosti a podřadnosti.

V případě, kdy jedinec vznesl hájitelné tvrzení, že s ním bylo špatně zacházeno policií nebo jinými činiteli státu v rozporu s čl. 3, pak toto ustanovení implicitně vyžaduje, aby došlo k účinnému oficiálnímu vyšetřování. Takové vyšetřování musí být způsobilé zjistit fakta a určit, jestli použitá síla byla oprávněná.

Vyšetřování musí být rovněž důkladné - státní orgány se vždy musí pokusit zjistit, co se stalo, a nesmí se spoléhat na ukvapené nebo neopodstatněné závěry. Jakýkoli nedostatek vyšetřování, který oslabuje možnost zjistit příčinu zranění nebo identitu odpovědných osob, může ohrozit dosažení tohoto standardu. Požadavky na vyšetřování jsou podobné, ať už jde o špatné zacházení způsobené zástupci státu nebo soukromými osobami.

Soud uznal, že v tomto případě stěžovatelka uvedla hájitelné tvrzení ohledně jejího špatného zacházení podle čl. 3, neboť chování jejích nadřízených na pracovišti vedlo k tomu, že utrpěla tělesná zranění a že byla vážně ponížena. Soud tedy zkoumal, zda Arménie při vyšetřování případu stěžovatelky porušila své pozitivní závazky dle čl. 3.

Podle Soudu mělo být provedeno nezávislé a účinné vyšetřování ve věci, které by mohlo vést ke zjištění skutkového stavu, a pokud by se tvrzení stěžovatelky prokázala jako pravdivá, k identifikaci a možnému trestu odpovědných osob. V projednávaném případě však nebylo nikdy zahájeno žádné vyšetřování a v rámci ministerstva nebylo provedeno žádné vnitřní šetření.

Během vyšetřování navíc státní orgány neučinily žádné vážné pokusy zjistit, co se stalo, například k tomu, aby kolegové stěžovatelky vypovídali pod přísahou, čímž by se předešlo případným problémům způsobených jejich podřízenou pracovní pozicí vůči údajným pachatelům. Nebylo ani zjištěno, jakým způsobem došlo k újmě stěžovatelky, za jakých okolností a zda to souviselo s dotčeným případem. Kromě toho státní orgány nevynaložily žádné úsilí k objasnění, zda jsou výpovědi vedoucího přesné. Vedoucí personálního oddělení ministerstva ani jiné správní orgány neprovedly žádné vnitřní šetření.

Soud s ohledem na všechny tyto nedostatky shledal, že byl porušen článek 3 Úmluvy v jeho procedurální rovině a přiznal stěžovatelce náhradu škody ve výši 3 000 eur.

Soud tímto rozsudkem významně rozšířil použitelnost článku 3 Úmluvy. Kromě špatného zacházení na pracovišti způsobeného představiteli státu lze předpokládat, že procesní složku tohoto ustano-

vení bude možné použít i na špatné zacházení na pracovišti v soukromých společnostech. Tedy v případě, že dojde ke špatnému zacházení zaměstnance v soukromé společnosti, bude mít stát povinnost případ řádně vyšetřit, jinak by mohlo dojít k porušení Úmluvy. Jestli tomu tak opravdu bude, ukáže až další judikatura Soudu.[1]

Poznámka

[1] Van de Graaf, Catherine. Inhumane and degrading treatment in the workplace: a first for the European Court of Human Rights? Strasbourg Observers. 5. října 2018 (<https://strasbourgobservers.com/2018/10/05/inhumane-and-degrading-treatment-in-the-workplace-a-first-for-the-european-court-of-human-rights/>)

Zdroje

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hovhannisyan proti Arménii ze dne 19. října 2018, č. 18419/13 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184659>).

Van de Graaf, Catherine. Inhumane and degrading treatment in the workplace: a first for the European Court of Human Rights? Strasbourg Observers. 5. října 2018 (<https://strasbourgobservers.com/2018/10/05/inhumane-and-degrading-treatment-in-the-workplace-a-first-for-the-european-court-of-human-rights/>).

Fotografie

- [1] Evropský soud pro lidská práva. Autor: CherryX, zdroj: Wikimedia Commons.
- [2] Arménská vlajka. Autor: TheFlyingDutchman, zdroj: Wikimedia Commons.
- [3] Soudní síň Evropského soudu pro lidská práva. Autor: Adrian Grycuk, zdroj: Wikimedia Commons.

Soudní síň Evropského soudu pro lidská práva [3]

Rozhodnutí E. S. proti Rakousku opět otevírá diskuzi o hranicích kritiky náboženství

Tereza Žuffová - Kunčová

Označením proroka Mohameda za pedofila otevřela stěžovatelka E. S. diskuzi o hranicích veřejné kritiky, respektu a ochraně náboženských menšin i možného zásahu státu do svobody projevu. Říjnové rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva tak následuje kontroverzní rozhodnutí *Otto Preminger Institut proti Rakousku* z roku 1994. V čem jsou tato rozhodnutí tak zásadní a jaký směr si Soud tímto rozsudkem vybral?

„Základní informace o islámu“

Vše začalo v roce 2008 ve Vídni, kde pravicová Svobodná strana Rakouska (*Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ*) pořádala sérii přednášek s názvem „Základní informace o islámu“. Tyto přednášky nabídla široké veřejnosti, propagovala je na svém webu speciálně mladým voličům jako „Top seminář“. Stěžovatelka E. S. byla jednou z prezentujících na těchto seminářích. V roce 2009 se dvou z těchto seminářů účastnili také novináři v utajení. Na jejich návrh poté bylo zahájeno trestní stíhání E. S., která byla obviněna z podněcování k nenávisti, tedy porušení článku 283 rakouského trestního zákoníku. Vnitrostátní soud však zmírnil obvinění, neboť se nepodařilo prokázat přesná znění některých výroků žalobkyně a státní zástupce vzal zpět žalobu týkající se těchto tvrzení. V roce 2011 pak byla odsouzena k pokutě 480 eur za znevažování náboženských doktrín, tedy porušení článku 188 rakouského trestního zákoníku.

Za problematiku označil vnitrostátní soud tyto prezentované výroky stěžovatelky: „*Jeden z největších problémů, kterému v současnosti čelíme, je, že prorok Mohamed je vnímán jako ideální muž, ideální člověk, ideální muslim ... měl mnoho žen a rád to dělal s dětmi ... Šestapadesátiletý muž a šestiletá? Jak to nazvat, když ne pedofilie?*“

E. S. tak referovala k jednomu z příběhů z hadísů (soubor sunnitských pramenů o činech proroka Mohameda), kde je psáno, že se prorok Mohamed oženil s šestiletou dívkou Aishou a naplnil toto manžel-

Vstup do kina v Innsbrucku [1]

ství, když dívka bylo devět let. E. S. z toho úryvku usoudila, že byl prorok Mohamed pedofil a tento názor prezentovala na zmíněných přednáškách.

Stěžovatelka své výroky hájila tak, že byly založeny na pravdivých faktech a že prezentací těchto faktických údajů na přednášce pouze vykonávala právo svobodného projevu chráněné čl. 10 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen „Úmluva“).

Vnitrostátní soud tyto výroky označil za nepodložené a osobní hodnotové soudy E. S., které měly za cíl pouze urazit a očernit náboženskou komunitu, a nijak nepřispěly k veřejné debatě. Zásah do svobody projevu byl oprávněný, neboť se zakládal na platné právní úpravě a byl nezbytný v demokratické společnosti. Nejvyšší soud zamítl její odvolání v roce 2013.

Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku [2]

Právo být chráněn či urážen?

Evropský soud pro lidská práva (dále jen “Soud”) se ve svém rozsudku přiklonil k závěrům rakouských soudů a neshledal porušení článku 10 Úmluvy. Jak soud už dříve judikoval, náboženská svoboda se skládá z mnoha prvků. Jedním z nich je i akceptace veřejné kritiky a veřejné debaty ohledně daného náboženství. Ostatní mají stejné právo kritizovat víru jednotlivce, stejně jako má jednotlivec právo ji vyznávat.

Stejně tak ovšem s právem svobody slova přichází odpovědnost za učiněné výroky. Svoboda projevu má své hranice právě tam, kdy se již nejedná o kritiku přispívající k veřejné debatě, ale kdy jde o podněcování k náboženské intoleranci nebo kritiku významně narušující náboženské soužití a smír v daném místě. Při zvažování náboženské citlivosti je nutné se vždy zabývat postavením dané náboženské skupiny v určitém místě a čase.

Při tomto zvážení Soud souhlasil, že Rakousko důvodně zasáhlo do stěžovatelčina práva, neboť

její veřejná prohlášení nebyla postavena na faktech, nebyla objektivními příspěvky do veřejné diskuze, nýbrž měla pouze očernit a poškodit náboženskou komunitu. Soud přihlédl i k tomu, že se stěžovatelka označovala za „experta na islám“ a dané semináře byly veřejně propagovány. Soud proto usoudil, že stěžovatelka má odpovědnost za svá prohlášení vydávaná za objektivní fakta i přesto, že byla pouze jejími subjektivními názory. Soud tak schválil zásah státu, jelikož byl dle platného práva nezbytný pro zachování náboženské tolerance a míru. Stát podle Soudu pouze plnil svůj pozitivní závazek, když zásahem do svobody slova chránil pokojné naplnění svobody náboženského vyznání ostatních.

Otto Preminger Institut proti Rakousku

Před 24 lety bylo vydáno velmi podobné a velmi kontroverzní rozhodnutí *Otto Preminger Institut proti Rakousku*. V tomto rozsudku nebylo taktéž nalezeno porušení svobody projevu (čl. 10 Úmluvy).

Rakousko zakázalo vysílání nábožensky velmi kritického snímku, který zobrazoval křesťanského Boha jako senilního starce či Pannu Marii jako promiskuitní a lascivní ženu. Jednalo se o umělecký film, který byl veřejnosti nabídnut v malém kinosále v Innsbrucku, avšak s upozorněním, že jde o citlivý a místy urážlivý obsah pro křesťanskou komunitu. Rakousko však usoudilo, že snímek nijak nepřispívá do veřejné debaty, jde o nepřístojný a přehnaný útok na majoritní křesťanskou komunitu a že v rámci ochrany práva na náboženskou svobodu této komunity a poklidného vykonávání tohoto práva musí zasáhnout.

Tento významný rozsudek byl klíčový také v rozhodování *E. S. proti Rakousku*. Soud tak dostal unikátní příležitost zvolit nový diskurz svého rozhodování a překonat toto téměř čtvrt století staré rozhodnutí. Namísto toho ale následoval svou ustálenou judikaturu. Znovu potvrdil, že stojí za svobodou státu uvážit potřebnost a nezbytnost zásahu do lidských práv. Tento princip – doktrína prostoru pro uvážení (*margin of appreciation*) – je totiž klíčovým prvkem obou rozhodnutí. Soud tak přenechává státu možnost vyvážit individuální práva jedinců se zájmy daného státu, a to s přihlédnutím na specifika daného státu. Stát má tak jistý prostor se „odchýlit“ od některých článků Úmluvy.

Stát pečovatel

Při uvážení rozsudku *E. S. proti Rakousku* a jeho předchůdce *Otto Preminger Institut proti Rakousku* je zřejmé, že Soud přenechává státům jistý prostor pro uvážení. Místo jasné definice pozitivního závazku státu k občanům Soud očekává jen určité obhájení vybraného veřejného zájmu, který je důvodem pro omezení svobody projevu v demokratickém státě. A tak se z jedné podmínky pro omezení svobody projevu, že „zásah musí být nezbytný v demokratické společnosti“ stává dvojsměrná zbraň.

V Rakousku se stát bojí o cítění svých náboženských menšin dotčených přednáškou pro třicet lidí (*E. S. proti Rakousku*) či uměleckým filmem promítaným v malém kinosále v Innsbrucku (*Otto Preminger Institut proti Rakousku*). Ve Francii zatím zakazují zahalování obličeje na veřejnosti ve jménu obrany

„žítí pospolu“ (*S.A.S. proti Francii*). Oba přístupy zobrazují stát jako pečovatele, který se stará o naplnění jím vybraného práva obyvatel. V jednom případě chrání náboženskou komunitu před šokujícím obsahem, v druhém chrání občany před šokujícím projevem náboženské svobody. Jsou však tyto důvody stále legitimní a nezbytné v demokratické společnosti?

Zdroje

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Otto Preminger Institut proti Rakousku ze dne 20. září 1994, č. 13470/87 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57897>).

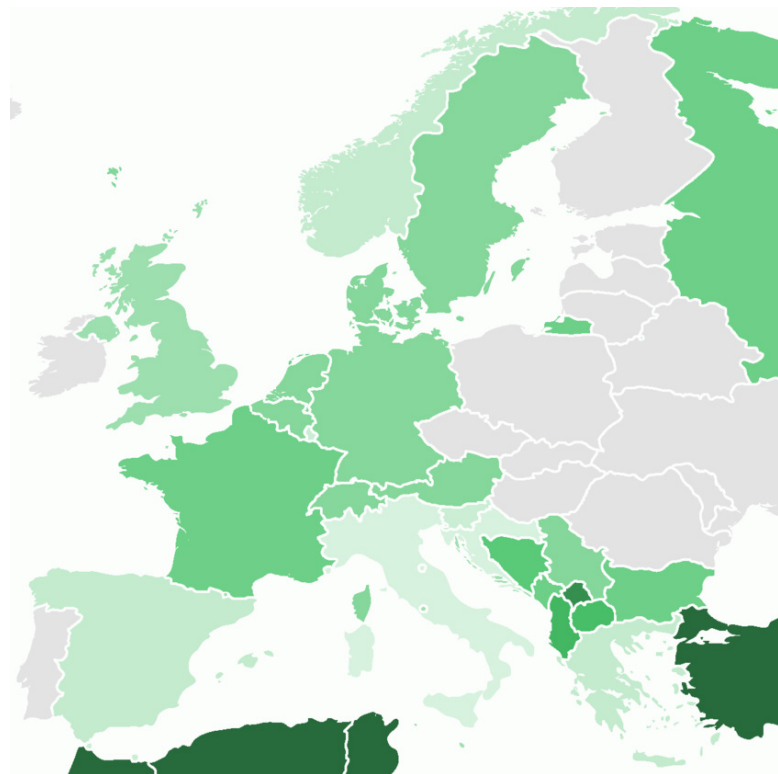
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci E. S. proti Rakousku ze dne 25. října 2018, č. 38450/12 (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187188>).

Smet, Stijn. E.S. v. Austria: Freedom of Expression versus Religious Feelings, the Sequel. Strasbourg observers. 7. 11. 2018 (<https://strasbourgobservers.com/2018/11/07/e-s-v-austria-freedom-of-expression-versus-religious-feelings-the-sequel/>).

Fotografie

- [1] Vstup do kina v Innsbrucku, Deutsch: Eingang des Leokino in Innsbruck, autor Hafelekar, 5. 11. 2009, Wikipedia Commons, CC-BY-3.0.
- [2] Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku, autor: Adrian Grycuk, 8. 10. 2014, Wikipedia Commons, CC-BY-SA-3.0-PL.
- [3] Zastoupení Islámu v Evropě, autor: Dbachmann (původní obrázek Zaparojdik) 17. prosince 2008, Wikipedia Commons CC-BY-SA-3.0.

Zastoupení Islámu v Evropě [3]

3) Mezinárodní politika, byznys a lidská práva

Připravili Nela Černotová a Lukáš Hoder

Brazílie si zvolila krajně pravicového prezidenta

Aneta Boudová

Na konci října více než 55 % brazilských voličů zvolilo bývalého armádního důstojníka a federálního poslance Jaira Bolsonaro za prezidenta. Tento krok představuje pro Brazílii jednu z největších politických změn od doby přechodu od vojenské diktatury k demokracii v roce 1985.

Brazílie je devátou největší ekonomikou světa a regionálním lídrem v Jižní Americe. V posledních letech se tato země dostala do politické nestability způsobené zejména rozsáhlými korupčními skandály vedoucími k odvolání prezidentky Dilmy Rousseff v roce 2016 a k odsouzení a uvěznění bývalého prezidenta Lula da Silvy na počátku tohoto roku. Tato tradičně levicová prezidentská republika se zároveň potýká s ekonomickou stagnací a zvýšenou kriminalitou.

Zvolení Jaira Bolsonaro potvrdilo nespokojenost obyvatel Brazílie se současným stavem společnosti, nápadně připomínající nespokojenost obyvatel USA, která vedla ke zvolení současného prezidenta Donalda Trumpa. Některá média dokonce označují Jaira Bolsonaro přezdívkou „tropický Trump“.

Zatčení favorita voleb

Celý průběh prezidentských voleb byl značně poznamenán zatčením a uvězněním Lula da Silvy. Bývalý prezident z let 2003 až 2010 byl dlouhou dobu hlavním favoritem voleb. Kandidát nominovaný levicovou Stranou práce se těšil oblibě i přes své vyšetřování v souvislosti s několika korupčními kauzami, a to i poté, co za ně byl odsouzen v roce 2017 k devíti letům vězení. Prakticky se nic nezměnilo ani potom, co soud po jeho odvolání rozsudek potvrdil a zvýšil mu trest na dvanáct let vězení.

Až pár měsíců před volbami volební soud zasáhl a zakázal Lulovi jeho kandidaturu. Strana práce

Brazilská vlajka [1]

tak musela nominovat nového kandidáta, kterým se stal původní kandidát na viceprezidenta Fernando Haddad. Ten nedokázal navázat na Lulovu popularitu a v druhém kole získal pouze něco málo pod 49 % hlasů.

Kontroverzní Jair Bolsonaro

Ve volbách tak zvítězil Jair Bolsonaro, bývalý armádní důstojník, který působil v armádě během brazilské vojenské diktatury v letech 1964-1985. Od roku 1991 zastával funkci federálního poslance za Rio de Janeiro.

Jeho politická kariéra bývá spojována s mnoha kontroverzními výroky. Jeho postoje jsou často považovány za homofobní, rasistické a nacionalistické, otevřeně ve svých výrociích napadá menšiny a ženy. Mediálně známý výrok je z roku 2011, kdy prohlásil, že by byl raději, kdyby jeho syn zahynul při autonehodě, než aby byl gay. Obyvatele tmavé pleti označuje za tlusté a líné, uprchlíky za odpad společnosti. Kromě toho je Bolsonaro známý souhlasným postojem ke zločinům bývalé brazilské vojenské diktatury, liberálním postojem k držení zbraní a opakovanými výhrůžkami politickým oponentům.

Jair Bolsonaro [2]

I přes tato kontroverzní prohlášení dokázal Bolsonaro využít svou ráznost a výřečnost během své kampaně, zatímco levicová část politického spektra byla zaměstnána zmírňováním následků korupčních kauz. Jair Bolsonaro objížděl celou zemi a využíval i dosahu sociálních sítí, díky čemuž dokázal rozšířit svou voličskou základnu a zajistit si celkové vítězství. Kromě tradičních pravicových voličů se Bolsonarovi povedlo oslovit i mladé voliče a podnikatelskou sféru.

Hlavní pilíře Bolsonaroovy kampaně

Jeho kampaň byla postavena na třech hlavních pilířích. Prioritou bylo téma bezpečnosti a boje proti zločinu. V kampani silně podporoval rozšíření pravomocí policie, zejména rozšíření možností použít zbraň, požadoval zpřísnění trestů za zločiny, snížení věku pro trestní odpovědnost, liberalizaci držení zbraní a obsazení vrcholných funkcí představiteli armády.

Druhý pilíř tvořilo náboženství a morálka. Bolsonaro se v kampani prezentoval jako obhájce křesťanských hodnot s cílem nastolit morální obnovu společnosti, čímž poukazoval na rozsáhlé korupční skandály bývalých představitelů státu. Třetím pilířem byla kontaktní kampaň vedená primárně skrze

sociální sítě. Během kampaně Bolsonaro přidával na svůj facebookový profil videa, často natočená na mobilní telefon, ve kterých nejen představoval svá témata kampaně, ale i neformálně bavil své publikum. Videa přidával i z nemocnice, kde se zotavoval po útoku na předvolebním shromáždění v září tohoto roku.

Co se týče tradičních témat prezidentských voleb, jako je ekonomika či zahraniční politika, těm Bolsonaro ve své kampani věnoval jen omezený prostor. V ekonomice se tematicky zaměřil především na privatizaci, snižování daní a důchodovou reformu a slíbil znovunastolení ekonomického růstu. V zahraniční politice zmínil priority jako znovuotevření jednání ohledně některých mezinárodních smluv, vystoupení z Pařížské dohody o změně klimatu a nastolení tvrdé pozice vůči venezuelskému prezidentovi. Také zmínil možnost přesunu brazilské ambasády v Izraeli z Tel Avivu do Jeruzaléma.

Jair Bolsonaro se ujme úřadu v lednu 2019. Čeká ho však roztržštěný parlament, ve kterém má své zástupce téměř 30 politických stran a kde nejvíce mandátů získala Strana pracujících, za níž kandidoval Bolsonaroův protikandidát Haddad. Z tohoto důvodu se očekává, že pro nově zvoleného prezidenta bude v tomto ohledu obtížnější prosazovat své radikální postoje.

Zdroje

- Lodoño, Ernesto; Darlington, Shasta. 2018. "Jair Bolsonaro Wins Brazil's Presidency, in a Shift to the Far Right." *The New York Times*. 28.10. 2018 (<https://www.nytimes.com/2018/10/28/world/americas/jair-bolsonaro-brazil-election.html>).
- Němec, Jan. 2018. "Brazilské volby 2018: konec krize v nedohlednu?" *Mezinárodní politika*. 23.10. 2018 (<https://www.iir.cz/article/brazilske-volby-2018-konec-krize-v-nedohlednu>).
- Phillips, Dom. 2018. "What will a Bolsonaro government look like?" *The Guardian*. 29.10.2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/oct/29/bolsonaro-government-brazil-policies-economy-environment-indigenous>).
- Savarese, Marcus. 2018. "Radical plans, risks in foreign policy of Brazil's Bolsonaro." *The Washington Post*. 31.10.2018 (https://www.washingtonpost.com/world/asia_pacific/radical-plans-risks-in-foreign-policy-of-brazils-bolsonaro/2018/10/31/f82df252-dd4a-11e8-8bac-bfe01fedc3a6_story.html?utm_term=.21daa0e5aee7).
- Vrbata, Aleš. 2018. "Jair Bolsonaro: brazilský Trump?" *Mezinárodní politika*. 26.10.2018 (<https://www.iir.cz/article/jair-bolsonaro-brazilsky-trump>).

Fotografie

- [1] Brazilská vlajka, autor: George Vale, zdroj: Flickr, CC BY 2.0
- [2] Jair Bolsonaro, autor: Gustavo Lima, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY 3.0

Karavany migrantů ze Střední Ameriky hledají lepší a bezpečnější život

Martin Pracný

Tisíce migrantů ze Střední Ameriky, pro něž se vžilo označení „karavana“, se vydaly hledat lepší život v Severní Americe. Jedná se převážně o občany Hondurasu, Guatemaly a Salvádoru, již prochají před pronásledováním, chudobou a násilím ve svých domovských státech. Ovšem i samotná cesta přináší řadu nebezpečí, od zdravotních problémů způsobených dlouhými pochody po možnost napadení kriminálními gangy.

Vše začalo 12. října, kdy se skupinka asi 160 lidí shromáždila na autobusové zastávce ve městě San Pedro Sula v Hondurasu. San Pedro Sula je považován za jedno z nejnebezpečnějších měst na světě. Do roku 2016 (než tento titul převzal venezuelský Caracas) bylo nechvalně nazýváno „světovým hlavním městem vražd“. V roce 2013 zde bylo kupříkladu spácháno 187 vražd na 100 000 obyvatel, a to většinou nelegálně drženou střelnou zbraní. Dalším problémem, kterému místní obyvatelé čelí, je nedostatek legálních pracovních příležitostí. Je tedy zřejmé, proč se tato skupina vydala na několik měsíců dlouhou cestu za životem bez násilí a s vidinou slušné práce.

Předchozí skupinky migrantů mívaly kolem několika set členů. Tentokrát měla ale zpráva o cestě obrovský dosah, a to hlavně díky facebookovému příspěvku bývalého honduraského politika. Když skupina 13. října v brzkých ranních hodinách vyrazila na cestu, čítala již něco málo přes 1000 členů. Při průchodu Guatemaly a Mexika se k průvodu připojili další tisíce lidí. Odhaduje se, že hlavní karavana má až 5000 členů. Následně se ještě vytvořily dvě menší karavany.

Většina migrantů sní o životě v USA

Většina migrantů tvrdí, že chtějí začít nový život, a to buď v USA nebo Mexiku, kde vzhledem k nebezpečné situaci v jejich domovských státech chtějí požádat o azyl. To, jakým způsobem se migranti seskupili a vytvořili obrovskou karavanu, můžeme považovat vzhledem k minulosti za nový způsob migrace. Obyvatelé středoamerických států se na

Bývalý ministr spravedlnosti Spojených států Jeff Sessions [1]

podobnou trasu vydávali poměrně často i v minulosti, ale vždy se jednalo spíše o cesty, které podnikali individuálně nebo v malých skupinkách.

Byli tak snadnými terči pro obchodníky s lidmi a drogové gangy, kteří je přepadávali a následně používali k nuceným pracím. Toto nebezpečí je ale nyní vzhledem k počtu osob v karavaně eliminováno. Navíc migranti ušetří i to málo peněz, které mají, jelikož nemusejí platit tisíce dolarů převaděčům, jejichž pomoc by při přechodu některých území a státních hranic jinak potřebovali.

Migranti cestou přespávají převážně na ulici nebo v provizorních táborech. Často se potýkají s nedostatkem vody a jídla. Potraviny jim většinou poskytují dobrovolníci z různých organizací, státy, přes něž putují, nebo samotní obyvatelé těchto států. Na území Mexika migrantům stát a místní správa dokonce zajišťuje autobusovou dopravu. Kolona při své cestě rovněž často využívá traktory a jiná zemědělská vozidla. Jsou dokonce známy nejméně dva případy úmrtí v důsledku pádu z jedoucího vozidla.

Spojené státy jsou v případě žádosti o azyl osoby, která tvrdí, že jí hrozí nebezpečí v domovském státě, povinny tuto žádost projednat. Ti, kdo uprchli kvůli oprávněným obavám (well-founded fear) z možného pronásledování, mají podle mezinárodního práva nárok na status uprchlíka. I v případě, kdy žadatel o azyl vstoupí do Spojených států nelegálně, má stále nárok na projednání své žádosti.

Ovšem ti, kteří pouze hledají lepší život, nejsou podle práva považováni za uprchlíky a nemají tím pádem nárok na stejnou ochranu. Tehdejší ministr

Hranice mezi USA a Mexikem je jednou z nejtřeženějších hranic na světě [2]

spravedlnosti Spojených států Jeff Sessions v červnu letošního roku oznámil, že v minulosti bylo pravidlo o oprávněných obavách často zneužíváno. S ohledem na nové posuzování tohoto kritéria by osoby, které v domovském státě čelí “pouze” domácímu násilí nebo kriminalitě gangů neměly mít nárok na azyl v USA.

Na rozdíl od menších konvojů v minulosti tato velká karavana upoutala pozornost amerického prezidenta Donalda Trumpa. Trump zkritizoval státy Střední Ameriky za to, že umožňují lidem opustit region a nelegálně vstoupit do USA. Dále pohrozil tím, že ukončí zahraniční pomoc těmto státům a uvedl, že Spojené státy pošlou 5 200 vojáků na hranice s Mexikem.

Menší skupinka dorazila ke Spojeným státům v polovině listopadu

První skupina migrantů, která čítala přibližně 350 členů, dorazila k hranici Mexika se Spojenými státy americkými 13. listopadu. Jednalo se o skupinku osob, kterým nevyhovovalo pomalé tempo velké karavany. Rozhodly se tedy, že se oddělí a dají přednost rychlosti před bezpečností, kterou jim zaručovala velká koncentrace lidí.

Hlavní karavana byla ve chvíli, kdy první kolona dorazila ke hranicím USA, přibližně 1600 kilometrů pozadu v mexickém městě Guadalajara. To znamená, že tato hlavní karavana od 13. října, kdy vyrazila ze San Pedro Sula, urazila přibližně 2200 kilometrů. Při cestě přes Střední Ameriku a jižní Mexiko

karavana postupovala pomalým tempem, které bylo způsobeno vysokými teplotami, prudkými lijáky a problémy s logistikou. Tempo karavany se zrychlilo v severnější části Mexika, kde je příznivější podnebí. Zde byla karavana schopna urazit i pomocí motorizované přepravy až 160 kilometrů za den.

Mexická vláda uvedla, že již vydala celkem 2700 dočasných víz, která migrantům umožňují následně požádat o trvalý pobyt a dále uvedla, že od 19. října deportovala celkem 11 000 obyvatel stře-doamerických států. Přibližně pět set migrantů požádalo o návrat do země svého původu dobrovolně, většinou je odradila náročná cesta a zprávy o problémech se získáním azylu ve Spojených státech.

Mexická Tijuana vyhlásila humanitární krizi

Na konci listopadu Spojené státy uzavřely na několik hodin nejvytíženější hraniční přechod mezi Mexikem a USA. Tento přechod, který denně odbaví přibližně 100 000 lidí, se nachází v těsné blízkosti mexického města Tijuana a amerického San Diega. Město Tijuana současnou situaci nezvládá a dokonce vyhlásilo stav humanitární krize. Několik migrantů se zde pokusilo nelegálně překročit hranici, na což americká pohraniční stráž po neuposlechnutí výzev reagovala použitím slzného plynu. Mexický ministr vnitra k tomu řekl, že toto chování uprchlíků je v rozporu s legálním rámcem migrace a může vyescalovat v incident s nedozírnými následky.

Americká vláda v prosinci oznámila, že žadatelé o azyl budou muset zůstat v Mexiku, dokud o jejich žádosti nebude rozhodnuto. V minulosti byl žadatelům povolen vstup do USA po podání žádosti. Tedy dříve než o ní bylo rozhodnuto.

Zdroje

Agren, David. 2018. “Migrant caravan: First Central Americans arrive at the US-Mexico border” USA Today. 14. 10. 2018 (<https://eu.usatoday.com/story/news/world/2018/11/13/migrant-caravan-some-border-most-mexico-far-us/1992059002/>).

“Migrant caravan: What is it and why does it matter?” BBC. 5. 10. 2018 (<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-45951782>).

Fotografie

[1] Bývalý ministr spravedlnosti Spojených států Jeff Sessions, autor: Gage Skidmore, Flickr, CC BY-SA 2.0.

[2] Hranice mezi USA a Mexikem je jednou z nejtřeženějších hranic na světě, autor: Matt Rhodes, Flickr, CC BY-NC 2.0.

Maďarsko mení zákon o univerzitách

Dominika Beňková

Maďarská vláda sa v posledných rokoch pokúša o zmenu legislatívy v oblasti vzdelávania, a tak postupne obmedzuje akademickú slobodu v krajine. Zákon sa dotýka aj zahraničných škôl, ktoré v Maďarsku pôsobia.

V apríli 2017 prijala maďarská vládna strana Fidesz zákon, ktorý sťažuje pôsobenie zahraničných univerzít na území Maďarska. Podľa tohto zákona je zahraničná univerzita povinná poskytovať výuku aj v meste svojho pôvodu či uznávať tituly vo všetkých štátoch, kde má pobočku. Kontroverzný zákon taktiež požaduje pracovné povolenie pre všetkých akademických pracovníkov z krajín mimo Európskej únie. Táto zmena výrazne ovplyvňuje najmä chod Stredoeurópskej univerzity. Vláda tak získava možnosť kontrolovať a zasahovať do výberu vyučujúcich.

Zákon sa dotýka najmä fungovania prestížnej Stredoeurópskej univerzity, ktorá bola založená filantropom a finančníkom Georgom Sorosom. Práve osobu Sorosa používa maďarský premiér Viktor Orbán ako nástroj svojej propagandistickej kampane. Samotný rektor Stredoeurópskej univerzity považuje tento zákon za tendenčný a namierený proti tejto univerzite.

Aj keď prestížna univerzita splnila všetky podmienky zákona, pokračovanie činnosti v Maďarsku nemá stále isté. Súčasťou nového zákona je aj povinnosť prijať medzištátnu dohodu, ktorá zatiaľ medzi Maďarskom a štátom New York podpísaná nebola. Vyjednávania medzi oboma stranami pokračujú a za finálny dátum bol určený koniec novembra 2018.

Zavádzanie zákona v minulom roku sprevádzali masové protesty v uliciach Budapešti, ktorých sa zúčastnilo viac ako 70 tisíc ľudí. Protestujúci hovorili o potrebe nezávislých vzdelávacích inštitúcií či podpore demokratizácie, ktoré zákon o vzdelávaní potlačuje. Aj napriek protestom bol zákon podpísaný prezidentom Jánosom Áderom a vstúpil v platnosť.

Stredoeurópskej univerzite teda hrozí, že sa bude musieť presťahovať. Ochotu ju prijať už prejavila

Stredoeurópska univerzita [1]

rakúska Viedeň či nemecký Berlín. Snahy o udržanie Univerzity v krajine už prejavila verejnosť, akademici či politici naprieč Európou.

Zrušenie genderových štúdií

V septembri 2018 vydala maďarská vláda novelu zákona, ktorá sa zaoberá obsahom vzdelávania. Maďarská vláda v ňom zrušila akreditáciu a financovanie odboru genderových štúdií na štátnych univerzitách čím prispela k zadržiavaniu akademickej slobody. Odbor, ktorý sa zaoberá rozdielmi medzi mužmi a ženami, bol doposiaľ vyučovaný na dvoch univerzitách, konkrétne na už spomínanej Stredoeurópskej univerzite a na štátnej Univerzite Loránda Eötvösa. Maďarská vláda zaujíma názor, že genderové štúdiá nepredstavujú vedecký odbor, ale len ideológiu, a tak by nemali byť súčasťou akademického prostredia.

Odoberanie financií konkrétnym odborom je medzinárodne považované za obmedzovanie akademickej slobody. V budúcnosti by tak mohol byť spomínaný odbor vyučovaný len na Stredoeurópskej univerzite, ktorá nie je dotovaná štátom. Keďže jej osud je stále nejasný môže sa stať, že genderové štúdiá prestanú byť vyučované v celom Maďarsku.

Kritika zo strany Európskej únie

Zmeny v Maďarsku sprevádzané protestami vzbudili pozornosť aj mimo krajiny. Európska komisia podala návrh na prešetrovanie tohto zákona kvôli rozporu so základnými tržnými hodnotami v Európskej únii či právom na vzdelávanie.

Okrem Európskej komisie sa k téme vyjadril aj Európsky parlament. Európska ľudová strana, ktorej je Fidesz členom, začala konanie vo veci vylúčenia Orbánovej strany z frakcie. Tento krok by pre maďarskú vládnú stranu znamenal zhoršenie podmienok na poli Európskej únie.

Zákon o univerzitách sa tak stal ďalším kolíznym bodom medzi Orbánovým Maďarskom a cieľmi

Európskej únie. V minulosti Únia kritizovala maďarské zákony o médiách, azylové zákony či nedemokratické vyjadrenia.

Zdroje

Oppenheim, Maya. Hungarian Prime Minister Viktor Orban bans gender studies programmes. Independent. 24.10.2018 (<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungary-bans-gender-studies-programmes-viktor-orban-central-european-university-budapest-a8599796.html>).

Gall, Lydia. Hungary's hypocritical war on universities. Human Rights Watch. 06.11.2018 (<https://www.hrw.org/news/2018/11/06/hungarys-hypocritical-war-universities>).

Fotografie

[1] Stredoeurópska univerzita, autor: Gphgrd01, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-3.0.

[2] Protesty v Maďarsku, autor: Elekes Andor, Wikimedia Commons, CC-BY-SA-4.0.

Protesty v Maďarsku [2]

4) Česká republika a lidská práva

Připravila Lucie Nechvátalová

Česká republika a Rada OSN pro lidská práva

Zdeněk Nevřivý

Česká republika byla v říjnu 2018 již potřetí zvolena Valným shromážděním OSN do Rady OSN pro lidská práva, a to na období 2019–2021. Tato skutečnost může být považována za velký úspěch české diplomacie. Jaká byla doposud role České republiky v Radě OSN pro lidská práva? A jaký program hodlá Česká republika jako člen prosazovat?

Rada pro lidská práva je orgánem OSN, který vznikl v roce 2006 a nahradil tehdejší Komisi pro lidská práva. V současnosti je Rada pro lidská práva (dále jen „RLP“) považována za nejvýznamnější mezinárodní mezivládní lidskoprávní orgán. RLP se skládá ze 47 členů (států), kteří jsou voleni dle regionálních skupin Valným shromážděním OSN na tři roky. Česká republika je součástí východoevropské skupiny 23 států, z níž v RLP zasedá vždy šest států. Nicméně v rámci voleb do RLP mohou uspět pouze dva státy, jelikož se každý rok do RLP volí jedna třetina nových států. Znamená to tedy, že konkurence je velká. Právě proto je možné již třetí zvolení České republiky považovat za velký úspěch české diplomacie.[1]

Program České republiky v Radě OSN pro lidská práva

Základní principy, kterými by se měla Česká republika řídit, jsou obsaženy v Koncepti podpory lidských práv a transformační spolupráce z roku 2015.[2] RLP je v této koncepci výslovně zmíněna. Jako prioritní agendy České republiky jsou primárně zmiňovány včasné reakce RLP na aktuální lidskoprávní situaci ve světě, naplňování mezinárodních lidskoprávních závazků, podpora mechanismu Univerzálního periodického přezkumu (Universal Periodic Review, dále jen „UPR“) a rozšíření počtu smluvních stran lidskoprávních úmluv. V neposlední řadě je v této koncepci stanoveno za cíl znovuzvolení České republiky do RLP na období 2019-2020.

Vojislav Šuc, předseda Rady OSN pro lidská práva [1]

Každá kandidátská země před samotným hlasováním předkládá ostatním zemím svůj program, ve kterém formuluje své závazky pro možné budoucí členství. Česká republika se mimo klasická prohlášení o podpoře lidských práv na mezinárodním fóru a zodpovědném vykonávání budoucího mandátu zavázala například ke sdílení zkušeností s přechodem státu od totalitního režimu k demokracii nebo k podpoře budování institucí, které podpoří vládu práva a zabrání nelidskému zacházení.

Druhá část programu se věnuje závazkům na národní úrovni. Česká republika se zavázala k další aktivní účasti na UPR, což se obecně považuje za podmínku zvolení státu do RLP. Vzhledem k současné projednávané agendě na úrovni Parlamentu ČR je velmi podstatný závazek brzké ratifikace hojně diskutované Istanbulské úmluvy.[3] Další závazky de facto kopírují negativní zjištění z posledního UPR, kterému se Česká republika v roce

Palác národů v Ženevě [2]

2017 podrobila. Jde o zabránění diskriminace romské menšiny, zvýšení rovného zastoupení žen a mužů v politice nebo o důslednější implementaci Úmluvy o právech dítěte, zejména ve vztahu k násilí páchaném na dětech v rodinách. Uvidíme tedy v budoucnu, jakým způsobem bude Česká republika tyto závazky na mezinárodní i národní úrovni plnit.

Nedávná aktivita České republiky v Radě OSN pro lidská práva

Přestože Česká republika nebyla do 1. ledna 2019 členem RLP, tak se na činnosti tohoto orgánu mohla podílet, ačkoliv nemohla následně o podaných návrzích hlasovat. Ze zpráv Ministerstva zahraničních věcí za rok 2017 a 2018 vyplývá, že Česká republika se věnovala na půdě RLP třem oblastem: reakcím na aktuální ohrožení lidských práv ve světě, rovné účasti na politických a veřejných záležitostech a UPR.

Co se týče první oblasti, Česká republika se pravidelně na každém zasedání RLP vyjadřuje ke konkrétním lidskoprávním problémům v určité zemi. Na posledním 39. zasedání RLP například Česká republika vystoupila proti porušování lidských práv v Demokratické republice Kongo, v níž dochází k diskriminaci představitelů opozice či vyzvala k ukončení násilností v Sýrii. Česká repub-

lika se též vyjádřila k nepokojům na Ukrajině, a to v tom smyslu, že by podle ní mělo být dlouhodobé řešení založeno na svrchovanosti a celistvosti Ukrajiny.

Druhému tématu, rovné účasti na politických a veřejných záležitostech, se Česká republika věnuje delší dobu společně s Nizozemskem, Botswanou a Peru. Každoročně byla předložena jedna rezoluce, která byla vždy konsenzuálně schválena. Cílem těchto států bylo přijetí vodítek (guidelines), které mají pomoci k implementaci práva na účast na věcech veřejných. Tato vodítka byla vytvářena na základě konzultací a doporučení států z různých částí světa tak, aby bylo dosaženo konsenzuálního návrhu. Právě na posledním 39. zasedání byla schválena závěrečná rezoluce, která tato vodítka obsahuje a doporučuje státům jejich implementaci do národního práva.

Univerzální periodický přezkum a Česká republika

Jak již bylo zmíněno, UPR je jedním z klíčových mechanismů RLP a české lidskoprávní zahraniční politiky. V minulosti jsme vás již informovali o posledním přezkumu České republiky v rámci UPR (viz Bulletin prosinec 2017, s. 8). Je však rovněž zajímavé zmínit aktivitu České republiky z opačného pohledu, tedy jaká doporučení podává přezkoumávaným státům.

Každý stát si může při přezkumu UPR sám rozhodnout, jakému státu udělí jaká doporučení. To umožňuje též zjistit, jak se Česká republika staví k lidským právům a zda naplňuje závazky vycházející ze zmíněné lidskoprávní koncepce. Nedávno byla provedena analýza všech doporučení od počátku UPR v roce 2008 až po zasedání v lednu 2018.[4] Výsledkem bylo několik zajímavých zjištění o účasti České republiky na tomto mechanismu RLP.

Česká republika v uvedeném období udělovala doporučení zejména státům s podobnou historickou zkušeností a opakovaně se zaměřovala na skupinu stejných států. Zároveň udělovala nejvíce ta doporučení, která vyžadují od států největší úsilí k jejich realizaci a dlouhodobě upřednostňuje monitoring a vynucování „tradičních“ lidských práv. Posledním zajímavým zjištěním je skutečnost, že Česká republika patří co do počtu doporučení do skupiny 20 neaktivnějších států podílejících se na UPR.

Shrnutí

Z dosavadní činnosti vyplývá, že Česká republika je na půdě RLP aktivním státem, který jedná v souladu s přijatou koncepcí lidských práv jak při zasedání Rady pro lidská práva, tak v případě jejího mechanismu označovaného jako UPR. Vyzdvihnout je třeba zejména úspěch při třetím zvolení České republiky do RLP, dále úspěšné přijetí závěrečné rezoluce týkající se rovné účasti všech společenských skupin na politických a veřejných záležitostech a nakonec i účast na UPR při podávání doporučení druhým státům. Lze snad jen vyjádřit politování nad tím, že Česká republika již není tak aktivní při plnění doporučení přijatých v průběhu přezkumu UPR od jiných států. Jedná se zejména o spíše malé úspěchy v omezení diskriminace romské menšiny či téměř neexistujícímu boji proti xenofobii v české společnosti.

Poznámky

- [1] Česká republika byla členem RLP již v letech 2006-2007 a 2011-2014.
- [2] Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce byla v září 2015 schválena kolegiem ministra zahraničí. Koncepce slouží k definování úkolů, nástrojů a cílů ve vztahu k lidským právům a transformační spolupráci.
- [3] Tzv. Istanbulská úmluva (Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí) je mezinárodní

Znak Rady OSN pro lidská práva [3]

smlouva Rady Evropy přijatá v roce 2011. Úmluva se zaměřuje na prevenci, ochranu a stíhání násilí páchaného na ženách. V České republice tato úmluva dosud nebyla ratifikována.

- [4] Jedná se o analýzu provedenou autorem v rámci bakalářské práce s názvem Partecipace České republiky na Univerzálním periodickém přezkumu Rady OSN pro lidská práva.

Zdroje

- Ministerstvo zahraničních věcí ČR. 2015. Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR (https://www.mzv.cz/file/1610424/Koncepce_podpory_lidskych_prav_a_transformacni_spoluprace.pdf).
- Nevřivý, Zdeněk, 2018, Partecipace České republiky na Univerzálním periodickém přezkumu Rady OSN pro lidská práva. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.
- Rada OSN pro lidská práva. 2018. Draft guidelines for States on the effective implementation of the right to participate in public affairs. Geneva: Rada OSN pro lidská práva (http://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/39/28).
- Valné shromáždění OSN. 2018. Letter dated 23 April 2018 from the Permanent Representative of Czechia to the United Nations addressed to the President of the General Assembly. New York: Valné shromáždění OSN (<http://undocs.org/en/A/73/82>).

Fotografie

- [1] Vojislav Šuc, předseda Rady OSN pro lidská práva, autor: UN Geneva. Datum pořízení: 20. června 2018. Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/unisgeneva/29044960428>.
- [2] Palác národů v Ženevě, autor: Henry Mühlplfordt. Datum pořízení: 1. července 2010. Zdroj: Wikipedia Commons.
- [3] Znak Rady OSN pro lidská práva, autor: Latvian Foreign Ministry. Datum pořízení: 23. března 2016. Zdroj: <https://www.flickr.com/photos/latvianmfa/25886554842>.

Tajná nahrávka soudkyně jako důkaz její podjatosti?

Eva Dokoupilová

Předsedkyně senátu Krajského soudu v Brně - pobočka ve Zlíně, JUDr. Iveta Šperlichová, čelila kvůli svým vulgárním výrokům vůči obžalovanému a jeho obhájci, tajně zachyceným na zvukovém záznamu z porady senátu, námitce podjatosti. Po obecných soudech, které neshledaly soudkyni podjatou, resp. pokládaly záznam za nepřipustný důkaz, se případem dále zabýval Ústavní soud. Byla soudkyně nakonec shledána podjatou?

V projednávaném případě předsedkyně senátu JUDr. Iveta Šperlichová označila na tajně pořízené zvukové nahrávce z jednání senátu vulgárními a pejorativními výrazy obžalovaného a jeho obhájce. Obžalovaný po zveřejnění tohoto záznamu neúspěšně vznesl proti soudkyni námitku podjatosti.

Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně (dále jen „krajský soud“) rozhodl o námitce podjatosti usnesením, v němž konstatoval, že zvukový záznam byl pořízen nezákonně, jelikož o jeho nahrávání předsedkyně Šperlichová nevěděla. Soud také poukázal na skutečnost, že inkriminované výroky nebyly proneseny v souvislosti s projednávaným případem, ale byly důsledkem zhoršující se kázně obecně všech účastníků trestních řízení.

Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) rozhodl, že pořízený zvukový záznam je nepřipustným důkazem. Uvedl, že jeho použití je vázáno na souhlas fyzické osoby, jelikož se jedná o záznam projevu osobní povahy. Bez tohoto souhlasu nemohl být záznam použit jako důkaz, protože by došlo k porušení práva na ochranu soukromí předsedkyně podle čl. 7 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Navíc, s ohledem na nedoložení informací ohledně původu záznamu (kým, kdy a kde byl pořízen), vrchní soud měl důvodně pochybnosti rovněž o jeho autenticitě.

Autenticita a použitelnost záznamu

Stěžovatel se neztotožnil se závěry vrchního soudu a následně podal ústavní stížnost kvůli údajnému porušení jeho ústavou zaručeného práva na

Ilustrační foto [1]

soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Argumentoval tím, že JUDr. Šperlichová pravost záznamu nepopřela. Dále poukázal na pochybení vrchního soudu, který měl otázku o nerespektování práva soudkyně na ochranu soukromí ověřit testem proporcionality a jelikož tak neučinil, považoval stěžovatel závěry v rozhodnutí vrchního soudu za nesprávné.

Ústavní soud (dále jen „ÚS“) nejprve konstatoval, že považuje zvukový záznam za autentický, neboť soudkyně jeho autenticitu nezpochybnila, ačkoliv k tomu dostala prostor. Dále se zabýval použitelností zvukového záznamu jako důkazu skrze test proporcionality a poměrování kolize různých ústavně zaručených práv.

V prvním kroku ÚS posoudil, že omezení práva na soukromí sleduje legitimní cíl, a to zajištění práva na soudní ochranu. V druhém kroku prohlásil Ústavní soud záznam jako způsobilý prostředek

pro posouzení otázky nepodjatosti předsedkyně senátu (z hlediska vhodnosti). V rámci třetího kroku ÚS potvrdil, že neexistuje žádný jiný důkazní prostředek, který by byl vůči předsedkyni šetrnější a nezasahoval by tolik do její soukromé sféry. Ve čtvrtém kroku byla hodnocena míra relevance dotčených hodnot a zájmů, tedy proporcionalita v užším smyslu.

ÚS dospěl k závěru, že pořízený záznam nepřekračuje nepřijatelnou míru zásahu do základního práva na ochranu soukromí, což je podle něj dostačující pro jeho použitelnost v soudním řízení k hodnocení otázky nepodjatosti předsedkyně senátu. Zdůraznil však, že „[z] uvedeného nicméně nevyplývá, že je tento záznam uplatnitelný kupř. v souvislosti s případným řízením disciplinárním.“

Podjatost předsedkyně senátu

Ústavní soud se dále zabýval samotným obsahem záznamu, aby identifikoval, zda je předsedkyně senátu v projednávané věci opravdu nepodjatá. ÚS konstatoval, že „[n]estranností je třeba rozumět absenci předsudku či zaujatosti soudce“ a posuzuje se ve dvou krocích – prostřednictvím subjektivního a objektivního testu nestrannosti. Subjektivní test ověřuje, zda, a případně jaké má soudce v daném případě osobní přesvědčení a zájem. Pro účely tohoto testu je soudce považován za nestranného, dokud mu objektivním způsobem není prokázán

Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně [2]

Ilustrační foto [3]

opak. Objektivní test zkoumá, zda existují skutečnosti vzbuzující pochybnosti o nestrannosti soudce.

Závěr Ústavního soudu

„Ústavní soud dovozuje, že vrchní soud zvolil s ohledem na konkrétní okolnosti případu přístup příliš restriktivní a právu na ochranu soukromí poskytl nepřiměřenou ochranu, v důsledku čehož došlo u stěžovatele k porušení jeho ústavního práva na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny), práva na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny) a práva na spravedlivý proces (čl. 6. odst. 1 Úmluvy).“

V otázce podjatosti předsedkyně senátu se ÚS usnesl, že předsedkyně pejorativním vyjádřením adresovaným obhájci stěžovatele přinejmenším z hlediska objektivního testu nemůže být považována za nestrannou. Z výše uvedených důvodů bylo vyhověno stížnosti stěžovatele a napadené rozhodnutí vrchního soudu bylo zrušeno (usnesení krajského soudu zrušeno nebylo, neboť to stěžovatel nepožadoval).

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 31. července 2018, sp. zn. III.ÚS 4071/17.

Redakce XTV.cz „Kráva, křipl, kurva...“ - říká soudkyně Iveta Šperlichová. XTV.cz 14. července 2017 (<https://xtv.cz/archiv/krava-kripl-kurva-rika-soudkyne-iveta-sperlichova>).

Fotografie

[1] Ilustrační foto, autor: neznámý, zdroj: pxhere.com CC0.

[2] Krajský soud v Brně – pobočka ve Zlíně, autor: Palickap, datum pořízení: 27. května 2017, zdroj: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0.

[3] Váhy jako symbol soudní spravedlnosti, autor: Nikol Coolpix L620, zdroj: maxpixel.net, CC0.

Očkovací povinnost a participační práva dítěte ve sporu rodičů o jeho očkování

Aneta Frodlová

Ústavní soud se zabýval stížností matky, která brojila proti rozhodnutí obecných soudů, jež nahradily její souhlas s povinným přeočkováním nezletilé dcery. Ústavní soud však při posuzování případu dovodil porušení základních práv nezletilé vedlejší účastnice řízení, a to právo být slyšena při soudním řízení a právo na projednávání věci v její přítomnosti.

Řízení před obecnými soudy bylo zahájeno v lednu 2017 na návrh vedlejšího účastníka řízení, a to otce nezletilé dcery. Otec požadoval, mimo jiné, aby Okresní soud v Nymburce (dále jen „okresní soud“) nahradil nesouhlasné stanovisko matky s přeočkováním jejich nezletilé dcery proti infekčním onemocněním. Matka nezletilé dívky (dále jen „stěžovatelka“) s povinným přeočkováním nesouhlasila z důvodu svého svědomí a obavy o zdraví své dcery. Stěžovatelka také upozorňovala na nežádoucí účinky vakcinace, na reakci po očkování, které u její dcery proběhly v mladším věku a také na dostatek protilátek z předchozího očkování. V potaz byl také brán názor nezletilé účastnice řízení, která si nepřála být přeočkována.

Nezletilá účastnice byla v řízení před okresním soudem zastoupena kolizním opatrovníkem. S dívkou byl za účelem zjištění jejího názoru a povědomí o této věci veden pohovor v kanceláři soudce za přítomnosti kolizního opatrovníka. Jak je již výše uvedeno, dívka s přeočkováním nesouhlasila, ovšem kolizní opatrovník v dalším jednání před soudem uvedl, že nezletilá účastnice byla při rozhovoru vystrašená, jelikož jí dříve byly sděleny nemoci, které by se u ní mohly projevit, pokud by očkování podstoupila.

Okresní soud nahradil souhlas stěžovatelky a své rozhodnutí odůvodnil především tím, že nelze omezit právo nezletilé na příznivý zdravotní stav na základě přesvědčení a názorů stěžovatelky, které nebyly založené na skutečných vědeckých podkladech. K nesouhlasnému stanovisku nezletilé soud poznamenal, že vzhledem k jejímu „věku a znalostí“ ještě nemůže problém očkování pochopit,

Ilustrační foto [1]

ale opakuje to, co jí podsouvá stěžovatelka, která ji ovlivňuje značně expresivními prostředky“. V závěru však okresní soud poukázal na to, že očkování nezletilé dívky není v dané situaci proveditelné s ohledem na strach nezletilé a reálné riziko její psychické újmy.

Stěžovatelka se následně odvolala ke Krajskému soudu v Praze (dále jen „krajský soud“), který rozsudek okresního soudu potvrdil. Krajský soud zdůraznil, že se v projednávaném případě jedná o povinné očkování proti infekčním nemocem, které je stanoveno zákonem. Upozornil na rozhodovací praxi Ústavního soudu, v níž byla tato zákonná úprava shledána ústavně konformní. Krajský soud také potvrdil závěry okresního soudu o výhradě svědomí stěžovatelky a konstatoval, že pro použití tohoto institutu nejsou splněny podmínky, jelikož názory rodičů nejsou totožné a nezletilá navíc v minulosti podstoupila základní očkování, první přeočkování i očkování, která povinná nejsou, a to bez zjištěných nežádoucích reakcí na ně.

Následné řízení před Ústavním soudem

Stěžovatelka se posléze obrátila na Ústavní soud (dále jen „ÚS“) s tím, že v řízení před obecnými soudy byla porušena její ústavně zaručená práva, jako právo na spravedlivý proces, jelikož namítala, že krajský soud se nevypořádal s její argumentací,

Ilustrační foto [2]

jakož ani s námitkou podjatosti soudce při řízení před okresním soudem. Stěžovatelka se rovněž dožadovala použití výjimky ze zákonné očkovací povinnosti. V neposlední řadě namítala porušení svých ústavních práv na svobodu myšlení a svědomí i právo na rodičovskou výchovu v souladu s tímto myšlením a svědomím.

ÚS však konstatoval, že stěžovatelčina základní práva porušena nebyla. Uvedl, že není vyloučeno, aby výhrada svědomí byla úspěšně uplatněna i v situaci názorového sporu rodičů. Ovšem bude nutné vážit svobodu svědomí oponujícího rodiče (čl. 15 odst. 1 Listiny) nejen s veřejným zájmem na ochraně zdraví, ale také s totožnou svobodou svědomí druhého rodiče, při zohlednění, že právo na péči o dítě a jeho výchovu náleží oběma rodičům (čl. 32 odst. 4 Listiny). V tomto případě nebyly stěžovatelčiny důvody shledány jako natolik naléhavé, aby ospravedlňovaly aplikaci institutu výhrady svědomí.

Porušení základních práv nezletilé vedlejší účastnice řízení

Při posuzování ústavní stížnosti stěžovatelky dospěl ÚS k závěru, že ústavně zaručená práva stěžovatelky porušena nebyla, ovšem konstatoval, že došlo k zásahům do základních práv nezletilé vedlejší účastnice, a to dcery stěžovatelky, které bylo v době řízení jedenáct až dvanáct let.

Konkrétně ÚS dovodil, že došlo k zásahu do participačních práv nezletilé dívky, konkrétně do práva

být slyšena „v každém soudním nebo správním řízení, které se dítěte dotýká“ dle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.

Dle názoru ÚS je toto právo třeba vnímat v širším smyslu a nelze se omezit pouze na zjištění názoru nezletilého dítěte, nýbrž je důležité dítěti poskytnout relevantní informace tak, aby mělo možnost utvořit si na věc svůj vlastní názor. To je vzhledem k projednávané věci mimořádně důležité, pokud rodiče nezletilého dítěte zastávají protichůdná stanoviska na věc, přičemž je nutné zohledňovat „věk dítěte, rozumovou a citovou vyspělost“.

ÚS zdůraznil, že pro naplnění čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, který zakotvuje na ústavní úrovni právo dítěte být slyšeno, nestačí pouze rozhovor soudce s dítětem, ale je nutné dítě informovat také o dalších záležitostech, jako například jakou váhu má jeho názor, zjistit schopnosti dítěte a informovat jej o možnosti opravných prostředků.

ÚS dále upozornil na to, že nezletilá účastnice byla v řízení před obecnými soudy zastoupena kolizním opatrovníkem, ovšem toto zastoupení mělo jen formální podobu, jelikož kolizní opatrovník s dívkou téměř vůbec nekomunikoval. Kolizní opatrovník se s dívkou setkal pouze jednou, za účelem provedení rozhovoru za přítomnosti soudce. Neinformoval ji ani o řízení před odvolacím soudem a rovněž dívku nevyrozuměl o výsledku odvolacího řízení. Dívka dle svých vlastních slov měla pocit, „jako by vlastně u soudu vůbec nebyla a nebylo bráno v potaz, co říká“. ÚS z uvedeného dovodil, že zastoupení účastnice nebylo materiálně naplněno, v důsledku čehož došlo k porušení jejího práva být přítomna (účastnit se) projednávání své věci dle čl. 38 odst. 2 Listiny.

ÚS na konci tohoto nálezu shrnul, že nedošlo ke zrušení předchozích rozhodnutí obecných soudů, protože postačovalo pouze konstatování porušení základních práv nezletilé účastnice, přičemž tento zásah byl dodatečně napraven v řízení před ÚS. V něm totiž ÚS jmenoval nezletilé opatrovníka, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, který jí poskytl potřebné informace o řízení před obecnými soudy i o problematice očkování.

Odlíšné stanovisko soudce Vojtěcha Šimíčka

V první části svého disentu soudce Vojtěch Šimíček shledal z procesního hlediska tento nálezn poněkud nestandardním, jelikož bylo výrokem rozhodnuto

o poškození základních práv vedlejší účastnice řízení, aniž by někdo namítal jejich porušení. Ostatní členové senátu tento postup podložili argumentem, že ÚS v takovém případě zasáhnout musel, jelikož bylo nutné chránit nejlepší zájem dítěte. S tímto postupem se však soudce Vojtěch Šimíček neztotožnil.

Dále nesouhlasil s takto rozsáhlým pojetím participčních práv dítěte. Upozornil na to, že pokud ÚS rozhodne ve výroku o porušení základních práv, znamená to, že obecný soud se dopustil určitého protiústavního postupu. Dle jeho názoru však z čl. 12 Úmluvy o právech dítěte ani z čl. 38 odst. 2 Listiny nevyplývá povinnost soudu informovat dítě srozumitelnou formou o výsledku řízení, jelikož je to právě povinnost opatrovníka, aby poskytl dítěti veškeré informace. V projednávaném případě sice opatrovník nepochybně nedostal všem svým zákonným povinnostem, podle Vojtěcha Šimíčka však nebylo možno reinterpretovat roli opatrovníka a soudu v tom směru, že tyto povinnosti náležejí soudu, neboť by podle něj ztrácelo význam, proč jsou opatrovníci ustanovováni.

Ilustrační foto [3]

Závěr

Tento nálezn podstatně změnil náhled na roli opatrovníka v řízení před obecnými soudy. Výslovně stanovil povinnost soudům, aby informovaly nezletilé účastníky o výsledcích řízení, které se jich dotýká, a to srozumitelnou formou. Zde se nabízí otázka, jak se soudy s takovou povinností v praxi vyrovnají. Vždy bude záležet na konkrétním projednávaném případě, jakož i na věku dítěte, jehož se případ dotýká.

Zdroje

Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 2018, sp. zn. II. ÚS 725/18.

Fotografie

- [1] Ilustrační foto, autor: Angelo Esslinger, pixabay, CC0 Creative Commons.
- [2] Ilustrační fotografie, autor: Alexas_Fotos, pixabay, CC0 Creative Commons.
- [3] Ilustrační fotografie, autor: James Gathany, Judy Schmidt, USCDCP, zdroj: pixnio.com, CC0 Creative Commons.

Monitoring lidskoprávních publikací

Přehled aktuálních odborných článků o lidských právech

Kristýna Šulková

Vnitrostátní právo

Domin, M.: Štátne občianstvo ako podmienka volebného práva aj v 21. storočí? Právny obzor 5/2018.

Kudrna, J.: K rozsahu práva člena Parlamentu odepřít svědectví podle čl. 28 Ústavy. Právni rozhledy 22/2018.

Mates, P.- Šemík, K.: Zamyšlení nad garancemi práva na zákonného soudce z hlediska podústavního. Právni rozhledy 21/2018.

Mezinárodní právo a právo Evropské unie

Kyselovská, T.: Kritická analýza judikatury Soudního dvora EU ve věcech určení mezinárodní příslušnosti soudů v případech pomluvy a porušení osobnostních práv na internetu. Časopis pro právní vědu a praxi 4/2018.

Palkovská, F. I.: Právní moc rozsudků Soudního dvora EU. Časopis pro právní vědu a praxi 4/2018.

Politologie, mezinárodní vztahy a zahraniční politika

Hornát, J.: Konec éry liberálního internacionalismu v USA. Mezinárodní politika. 1. 11. 2018.

Kolín, V.: Stálá strukturovaná spolupráce (PESCO): nový pilíř v budování evropské obrany. Vojenské rozhledy 4/2018.

Mádl, M.: Donbaské povstání po smrti Alexandra Zacharčenko. Mezinárodní politika. 6. 12. 2018.

Němec, J.: Brazilské volby 2018: konec krize v nedohlednu? Mezinárodní politika. 23. 10. 2018.

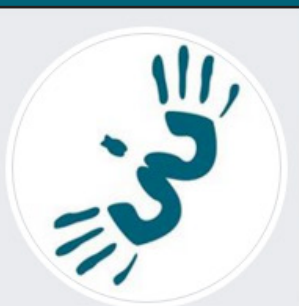
Presl, D.: Russia's Return to the Middle East. Mezinárodní politika. 17. 12. 2018.

Vrbata, A.: Jair Bolsonaro: brazilský Trump? Mezinárodní politika. 26. 10. 2018.

AKTUÁLNĚ ZE SVĚTA LIDSKÝCH PRÁV

Sledujte náš Facebookový profil:

www.facebook.com/Centrumlidskaprava

Centrum pro lidská práva

@Centrumlidskaprava

Hlavní stránka

Informace

👍 Tohle se mi líbí ▾

📡 Sleduji ▾

➦ Sdílet

⋮

✉ Poslat zprávu

Redakce Bulletinu

Editor: *Jan Lhotský*

1) Mezinárodní trestní spravedlnost

Vedoucí sekce:

JUDr. Ing. Jan Lhotský, Ph.D., E.MA

Vystudoval právo a ekonomii, poté pokračoval v doktorském studiu mezinárodního práva. Vystudoval rovněž lidskoprávní program E.MA v italských Benátkách a rakouském Grazu. Pracoval v advokacii i v právním oddělení Evropské služby pro vnější činnost v Bruselu, jež je zodpovědná za vnější vztahy EU. Rovněž působil jako Visiting Professional u soudního senátu Mezinárodního trestního soudu v Haagu. V rámci mezinárodního práva se specializuje především na lidská práva a mezinárodní trestní právo.

Stážisté:

Mgr. Katarína Hukelová: Vyštudovala Právnickou fakultu BVŠP v Bratislave. Po skončení štúdií pracovala ako advokátska koncipientka a neskôr ako právnička v mimovládnom sektore. V súčasnosti pôsobí ako právnička a členka osobitnej poradnej komisie pre infozákon na Ministerstve spravodlivosti SR.

Mgr. et Mgr. Nikola Klímová: Vystudovala magisterské obory mezinárodní vztahy a právo na Univerzitě Karlově. Nyní studuje mezinárodní právo na Cambridge University. Zajímá se o mezinárodní trestní právo, investiční arbitráž a lidská práva. Působí v advokacii v Praze.

Barbora Valíková: Barbora studuje magisterský obor mezinárodní vztahy na FSS MU. V rámci svého studia také strávila semestr na University of Essex. Specializuje se na problematiku řešení konfliktů, poválečnou rekongracii a recidivu občanských válek.

Zuzana Malá: Zuzana studuje prvním rokem magisterský obor právo a právní věda na Masarykově univerzitě v Brně a také bakalářský obor mezinárodní vztahy na FSS téže univerzity. Zajímá ji především problematika lidských práv v oblastech Afriky a Latinské Ameriky a teorie konfliktu.

2) Evropský systém ochrany LP

Vedoucí sekce:

Mgr. Bc. Monika Hanych, LL.M

Vystudovala právo, žurnalistiku a sociologii na Masarykově univerzitě a lidská práva na Tilburg University v Nizozemsku. Pracuje v Kanceláři vládního zmocněnce pro zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva.

Mgr. Hubert Smekal, Ph.D.

Hubert vystudoval právo a evropskou integraci, působí na Fakultě sociálních studií MU. Akademický rok 2010-2011 strávil jako držitel Fulbrightova stipendia výzkumem judicializace na UC Berkeley. V létě přednáší na Shandong University v Číně. Hubert je členem Rady vlády pro lidská práva.

Stážisté:

Mgr. et Mgr. Eva Drhlíková: Eva absolvovala Právnickou fakultu a Fakultu sociálních věd UK. V minulosti působila jako právnička v Organizaci pro pomoc uprchlíkům. V současné době působí jako interní doktorandka na Institutu mezinárodních studií FSV UK.

Karolina Michková: Karolina je studentkou třetího ročníku na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Zajímá se o Evropský soud pro lidská práva a mechanismus ochrany lidských práv v rámci Evropy.

Sabina Škrobánková: Sabina je studentkou druhého ročníku na Právnické fakultě Univerzity Karlovy. Zajímá se o mezinárodní spolupráci v oblasti lidských práv se zaměřením na Francii a také o mediaci.

Tereza Žuffová – Kunčová: Tereza je studentkou třetího ročníku na Právnické fakultě Masarykovy univerzity, zajímá se o ochranu lidských práv v Evropě a současnou politickou situaci v EU.

3) Mezinárodní politika, byznys a LP

Vedoucí sekce:

Nela Černotová

Nela studuje právo na PF UK a zajímá se o mezinárodní právo a ochranu lidských práv. Strávila jeden semestr na univerzitě v Mexiku, kde absolvovala stáž na velvyslanectví ČR. Stážovala také na MZV ČR a u Mise Organizace amerických států pro podporu mírového procesu v Kolumbii.

Mgr. Lukáš Hoder, LL.M.

Vystudoval právo a mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě v Brně a jako Fulbright Scholar studoval mezinárodní právo na Georgetown University (LL.M.) ve Washingtonu, DC. Působí v advokacii. Je autorem monografie Transatlantické vztahy v době krize (MUNI Press 2009) a textů na mezinárodněprávní a lidskoprávní témata.

Stážisté:

Martin Pracný: Martin je studentem posledního ročníku práva na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Zajímá se především o lidská práva v byznyse a o mezinárodní politiku. Během studií strávil v rámci programu ERASMUS + jeden akademický rok v polské Poznani, kde studoval na zdejší právnické fakultě.

Bc. Dominika Beňková: Dominika je studentkou Evropských štúdií na Fakultě sociálních štúdií MU. Zaujímá sa predovšetkým o ľudské práva v medzinárodnej politike a dodržiavanie práv detí. Vo voľnom čase sa venuje dobrovoľníctvu.

Bc. Aneta Boudová: Aneta je absolventkou dvouoboru Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Fakultě sociálních studií v Brně a současně studuje třetím rokem právo na Právnické fakultě v Brně. Zajímá se především o evropskou integraci a politiku, evropské právo a vliv lidských práv v mezinárodní politice.

4) Česká republika a lidská práva

Vedoucí sekce:

Mgr. Lucie Nechvátalová, E.MA

Lucie vystudovala právo na PrF MU a lidská práva a demokratizaci na EIUC v Benátkách a Université de Strasbourg. Stážovala v OSN, na ESLP a u VOP. Působí na NSS jako asistentka soudce. Věnuje se především evropskému systému ochrany lidských práv, konkrétně zákazu špatného zacházení, pozitivním povinnostem států a odškodňování.

Stážisté:

Eva Dokoupilová: Eva studuje Mezinárodní vztahy a Evropská studia na Masarykově univerzitě. Stážovala na lidskoprávním odboru MZV ČR. Zajímá se především o volební pozorovatelství a o vztah ČR k lidským právům.

Aneta Frodllová: Aneta studuje třetím rokem magisterský studijní obor na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se zajímá především o ochranu lidských práv, jak v českém kontextu, tak mezinárodním.

Bc. Zdeněk Nevřivý: Zdeněk studuje právo na Masarykově univerzitě. Mimo to je čerstvým absolventem mezinárodních vztahů na Fakultě sociálních studií. Zajímá ho působení České republiky v Radě OSN pro lidská práva.

Gabriela Štvrtňová: Gabriela studuje politologii a žurnalistiku na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Dosud stážovala v českých médiích, a to v Hospodářských novinách a brněnské redakci ČTK. Zajímá se o českou politiku a lidská práva nejen v kontextu České republiky.

Mgr. Zuzana Zajíčková: Zuzana vystudovala právo v Praze a ve Štrasburku (ERASMUS). Byla aktivní v rámci spolkové činnosti. Zajímají ji lidská práva a cizinecké právo, nyní pracuje v oblasti legislativy na Ministerstvu vnitra ČR.

www.centrumlidskaprava.cz

Centrum
pro lidská práva
a demokratizaci

Bulletin vydává Centrum pro lidská práva a demokratizaci

Adresa redakce Hubert Smekal, Joštova 10, 602 00 Brno, Česká republika
e-mail info@centrumlidskaprava.cz | **web** www.centrumlidskaprava.cz
tel. 549 498 264 | **Redakční rada** Jan Lhotský (editor), Hubert Smekal, Monika Hanych, Nela Černotová, Lucie Nechvátalová, Lukáš Hoder **Sazba** Michal Oščípovský | **ISSN** 1804-2392.